

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 25

FÖRSTA KAMMAREN

1967

9—10 maj

Debatter m. m.

Tisdagen den 9 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Nilsson, Yngve, om åtgärder för att förebygga brott av försöksutskrivna mentalpatienter	3
av herr Sörenson om åtgärder mot missförhållanden vid vissa större motortävlingar	7

Interpellationer:

av fru Olsson, Elvy, om forskning, undervisning och information på näringslärans område	10
av fru Segerstedt Wiberg om åtgärder för uppföljande av Nordiska rådets rekommendationer	11

Onsdagen den 10 maj

Svar på interpellation av herr Arvidson ang. engångsförpackningarna	15
Svar på enkel fråga av herr Isacson ang. engångsförpackningar och nedskräpning i naturen	15
Svar på interpellation av herr Sundin om beredskapsåtgärder mot naturkatastrofer	18
Utbildning av lärare för syn- och hörselskadade	23
Byggnadsarbeten vid universitet och högskolor	24
Konsumentvaruforskningen, m. m.	31
Om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag	39
Om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB	40
Trafikutbildningen, m. m.	42

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 10 maj

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 87, ang. utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.	23
— nr 88, ang. anslag till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m.	24
— nr 90, ang. effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen	31
— nr 91, ang. ökning av maximibeloppet för statens betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit	39
— nr 92, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv	39
— nr 93, ang. samordning av de nordiska ländernas statliga personalpensionering	39
— nr 94, om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag	39
— nr 95, om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB	40
Bevillningsutskottets betänkande nr 46, ang. eftergift av arvsskatt m. m.	42
Första lagutskottets utlåtande nr 35, ang. ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 14:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	42
— memorial nr 36, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen	42
Andra lagutskottets memorial nr 49, ang. kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om pensionering av äldre friställd arbetskraft..	42
Jordbruksutskottets utlåtande nr 20, ang. rörelsemedel för domänverket	42
— nr 21, ang. dispositionen av vissa medel ur skördeskadefonden	42
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, om obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar	42
— nr 29, om åtgärder för att åstadkomma trafiksäkrare bilar ..	42
Statsutskottets utlåtande nr 89, ang. inrättande av statens trafiksäkerhetsverk m. m.	42
Tredje lagutskottets utlåtande nr 31, ang. inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m.	42
— nr 33, ang. ändring i vägtrafikförordningen, m. m.	49

Tisdagen den 9 maj

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 25, 26, 27 och 28 nästlidne april.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Under åberopande av bifogade läkarintyg anhåller jag om tjänstledighet från riksdagsmannauppsataget från och med den 27 april 1967.

Stockholm den 5 maj 1967

John Ericsson

Ledamoten av riksdagens första kammare John August Ericsson, född 07.04.06., är sedan den 27/4 1967 intagen på Ersta sjukhus på grund av sockersjuka och kommer minst till och med maj månads utgång att vårdas härstädes.

Stockholm den 2 maj 1967

Rune Frisk

Överläkare

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Ericsson, John, på grund av sjukdom vore oförmögen att delta i riksdagsarbetet.

Om åtgärder för att förebygga brott av försöksutskrivna mentalpatienter

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Yngve Nilssons* interpellation om åtgärder för att förebygga brott av försöksutskrivna mentalpatienter, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Yngve Nilsson har bett mig redogöra för bestämmelserna

om försöksutskrivning av patienter på mentalsjukhus som begått brott eller visat tendenser som innebär fara för den allmänna säkerheten. Herr Nilsson har vidare frågat hur de försöksutskrivna övervakas och vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra att de begår brott.

De bestämmelser som herr Nilsson syftar på finns i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall, som antogs av riksdagen förra året. Försöksutskrivning får inte ske om det medför fara för annans personliga säkerhet. Försöksutskrivning avser viss tid, högst sex månader. Tiden kan förlängas med högst sex månader åt gången.

Beslut om försöksutskrivning fattas av överläkaren. I vissa fall fattas dock beslutet om försöksutskrivning av en särskild utskrivningsnämnd. Detta gäller i fråga om patient som tagits in på grund av domstols förordnande, begått brott mot annans personliga säkerhet som inte åtalats eller varit intagen på fångvårdsanstalt och tagits in för sluten psykiatrisk vård under anstaltsvistelsen eller i samband med att denna upphört. Utskrivningsnämnden består av en jurist som ordförande, en läkare och en person som har erfarenhet av allmänna värv. Juristen bör vara eller ha varit innehavare av ordinarie domarämbete och läkaren bör vara psykiater. Utskrivningsnämndens ledamöter skall ha skaffat sig personlig kännedom om patienten innan beslut fattas.

Den som skrivs ut på försök kan åläggas att iaktta särskilda föreskrifter. Dessa får avse vistelseort, bostad, utbildning, arbetsanställning, förfogande över arbetsförtjänst eller andra tillgångar, förbud att använda berusningsmedel eller att besöka någon viss ort eller person. Man kan också ålägga pa-

Om åtgärder för att förebygga brott av försöksutskrivna mentalpatienter

tienten att underkasta sig läkarvård eller annan vård eller behandling.

Lagen medger vidare att den som skrivs ut på försök ställs under tillsyn av lämplig person. Denne skall hålla kontakt med den utskrivne, hjälpa honom till rätta och se till att han följer eventuella föreskrifter. Sådan övervakning sker i stor utsträckning. Enligt uppgift från medicinalstyrelsen fanns den 1 september förra året 855 övervakare förordnade. Antalet försöksutskrivna patienter var samtidigt 939.

Den försöksutskrivne står vidare under uppsikt av särskilda läkare och annan personal på det sjukhus som han lämnat. Denna personal håller regelbunden kontakt med patienten och övervakaren.

Utskrivningen från sluten psykiatrisk vård är alltså omgärdad med särskilda försiktighetsåtgärder bl. a. för att i möjlig mån förhindra att patienterna begår brott mot annan person. Det ligger emellertid i sakens natur att övervakningen, inte minst i storstadsregioner, kan vara förenad med svårigheter. Härtill kommer att en patient kan begå våldsbrott av impuls, fastän en ingående medicinsk bedömning lett till slutsatsen att han inte är farlig.

Medicinalstyrelsen utövar tillsyn över efterlevnaden av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall och ägnar ständig uppmärksamhet åt de spörsmål som herr Nilsson tagit upp. Medicinalstyrelsen har särskilda inspektörer för den psykiatriska vården och för vården av psykiskt utvecklingsstörda. Styrelsen har tillsatt en expertgrupp för utredning av förhållandena i samband med utskrivning av personer som blivit föremål för sluten psykiatrisk vård på grund av sedlighetsbrott. Gruppen kommer att särskilt uppmärksamma övervakningen och därvid samråda med den utredning som tillsatts för att pröva vissa frågor om övervakare inom kriminalvården.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det svar som jag i dag fått mottaga på min interpellation och vari socialministern hänvisar till de bestämmelser som är intagna i lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall av den 16 juni 1966.

Av svaret kan jag utläsa att socialministern är oroad av de våldsbrott, som tid efter annan begås av mentalt sjuka patienter som blivit intagna efter denna lag och sedermera försöksutskrivna. I färskt minne står sexualmordet mot den åttaårige pojken på Lidingö, vilket väckt djup förstämning och avsky i vida kretsar. Alla ansvarskännande människor inser att något måste göras för att skydda tredje man eller allmänheten mot sådana och liknande våldsbrott.

Nu meddelar socialministern att medicinalstyrelsen tillsatt en expertgrupp för att utreda förhållandena i samband med utskrivning av detta klientel och att gruppen också skall uppmärksamma frågan om övervakningen.

Det är önskvärt att lagen överses, och därför hälsar jag denna utredning med tillfredsställelse, men jag vill i anslutning härtill framhålla en del synpunkter.

Förutsättningarna för att ta en människa under vård på grund av hennes farlighet för omgivningen anges både inom den lagstiftning, som reglerar vård av psykiskt sjuka, och i nykterhetsvårdslagen samt naturligtvis inom kriminalvården. Någon enhetlig praxis för dessa olika primära farlighetsbedömningar före intagning finns inte.

Således ankommer det i första hand på den vårdintygsskrivande läkaren och sedermera på den mottagande läkaren på det psykiatriska sjukhuset i fråga att göra denna bedömning, medan för de farliga alkoholisternas del bedömningen sker i länsstyrelsen och för

Om åtgärder för att förebygga brott av försöksutskrivna mentalpatienter

det kriminella klientelet i regel hos domstolen med eller utan hörande av rättspsykiater.

Vid utskrivningen efter vård sker riskbedömningen i första hand på den vårdande institutionen. Därifrån kan frågan gå vidare till olika nämndinstanser, vilka emellertid för det primära materialet är beroende av läkarnas och övrig vårdpersonals iakttagelser och omdömen. Vid den rättspsykiatriska undersökningen ligger tonvikten på att söka utröna bakgrunden till brottet och möjligen även till en ådagalagd farlighet. Rättspsykiatern måste även avge ett omdöme huruvida en brottsling begått gärningen under inflytande av psykisk sjukdom, respektive om vederbörande behöver vård på mentalsjukhus. Ett ställningstagande till hans eventuella farlighet synes inte lika obliktoriskt.

Över huvud taget är ändamålet med denna undersökning i första hand att låta individens rätt gå först, d. v. s. att ingen skall dömas skyldig för en gärning, som han begått under inflytande av psykisk sjukdom. Men utan att denna höga humanitära målsättning eftergives, borde det lika angelägna intresset att bevaka tredje mans rätt tas med i undersökningen.

Jag är därför av den uppfattningen, att våra rättspsykiater kunde användas ännu bättre om de också ålades att mera bestämt ta ställning till personers eventuella farlighet för sin omgivning. Detta borde gälla både dem, som gjort sig skyldiga till våldsbrott och vårdas inom fångvården, och liknande slag av patienter på mentalsjukhus.

I tvivelaktiga fall borde således en utskrivningsnämnd kunna få konsultera en rättspsykiater med kriminologisk erfarenhet. Här skulle alltså nämnden kunna förstärkas med expertis, som redan finns tillgänglig inom landet men som huvudsakligen användes för andra uppgifter än de här avsedda.

Även den vårdande läkaren borde kunna få samråda med en kollega; och

här avses inte blott samråd med ledning av journalmaterial utan samråd efter personlig undersökning. Samråd per telefon med överinspektören för sinnessjukvården kan säkerligen ej helt ersätta samråd efter personlig undersökning.

De här framförda synpunkterna mynnar således ut i att läkare, domstolar, länsstyrelser, utskrivningsnämnder och liknande instanser, som har att ta ställning till utskrivning av en patient vilken redan ådagalagt viss farlighet för sin omgivning, liksom när sådan farlighet på goda grunder kan befaras föreligga, skall beredas tillfälle att konsultera den rättspsykiatriska expertis som samhället håller till förfogande för i första hand andra arbetsuppgifter.

Säkerligen skulle detta också tillföra rättspsykiatrin en värdefull utökning av erfarenhetsmaterial av betydelse för denna psykiatris praktiska arbetsuppgift i vårt samhälle. Genom modern vetenskaplig sammanställning av detta material skulle våra kunskaper kunna ökas inom ett fält, där uppenbarligen rätt många bedömningar nu måste ske på otillräckligt underlag.

Övervakningen av patienter tillhörande de olika här nämnda kategorierna, vilka skrivs ut från någon vårdform och bedöms ha en viss latent farlighet för sin omgivning, bör uppenbarligen anföras åt särskilt kvalificerade övervakare. Dessa bör få speciell skolning för en säkerligen båda grannlaga och krävande uppgift.

Ätminstone i större, befolkningstäta områden torde det vara önskvärt att sådana övervakare sammanfördes till någon form av övervakningsnämnd med tillgång till psykiatrisk rådgivare och ett nära, förtroendefullt samarbete med kriminalvården, nykterhetsvården och hjälpverksamhetsläkarnas eftervårdsorganisation samt även polisen. Det är därför oerhört viktigt att dessa frågor snarast utredes och att det blir både organisatoriska och personella förstärkningar inom detta viktiga område.

Om åtgärder för att förebygga brott av försöksutskrivna mentalpatienter

Därmed ber jag än en gång att få tacka herr socialministern.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Med anledning av herr Nilssons inlägg vill jag göra några korta kommentarer.

Först och främst står det klart utskrivet i 19 § lagen om beredande av psykiatrisk vård i vissa fall, att »patient får utskrivas på försök, om särskilda skäl föreligga och det icke medför fara för annans personliga säkerhet eller hans eget liv». — Jag har velat citera denna paragraf här eftersom den ju har obligatorisk karaktär.

Detta är en svår fråga, det tror jag att herr Nilsson och jag kan vara överens om. Problemet gäller ju främst de fall där det inte föreligger några säkra tecken hos vederbörande på farlighet. Det är ju den kategorin vi egentligen diskuterar — för de övriga, där indicier och undersökningar ger klara utslag, är det lättare att bestämma åtgärderna.

I en interpellationsdebatt i andra kammaren i början av mars månad i år rörande bl. a. bestämmelserna om försöksutskrivning av patienter vid mentalsjukhus hade jag anledning framhålla, att det egentligen är svårt att se hur bestämmelserna skulle kunna vara annorlunda utformade än de är. De får inte användas i andra fall än då man så långt som möjligt har förvissat sig om att försöksutskrivning är motiverad. Jag påpekade emellertid, att det oväntade också kan inträffa, men att vi måste ha bestämmelser som möjliggör en försöksutskrivning. Från vårdsynpunkt kan detta många gånger vara av utomordentlig betydelse för att patienten över huvud taget skall kunna återvinna sin psykiska hälsa.

Som jag redan har framhållit, är utskrivningen ju förenad med särskilda försiktighetsåtgärder för att i möjligaste mån förhindra att patienten begår brott mot annan person. I den utred-

ning som medicinalstyrelsen nu satt i gång kommer man att fordra in journalerna över alla de patienter på mentalsjukhusen, som har begått sedlighetsbrott, för att göra en genomgång av dem. Utredningen skall också inrikta sig på de mycket viktiga frågor som rör eftervård och tillsyn.

Låt mig, herr talman, till sist understryka att naturligtvis ingenting får underlåtas för att så långt som möjligt skapa de bästa möjliga garantier mot att brott av detta slag inträffar. Att gå så långt som till att avstå från utskrivning kan inte vara den utväg man generellt skall välja. Hänsyn måste här tas till både den medicinska och den mänskliga strävan att i möjligaste mån söka återföra patienterna till psykisk hälsa.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! Nu säger socialministern, att det är just de fall som inte visar några säkra tecken som är svåra att komma till klarhet om. Det är alldeles tydligt att det förhåller sig på det sättet. Men det är där som jag menar att den undersökning, som nu skall ske, mer än hittills måste inriktas på patientens eventuella farlighet för sina medmänniskor.

Där tror jag att vi har en del att göra. De tillämpningsföreskrifter eller instruktioner som eventuellt finns måste vara synnerligen diffusa, eftersom frisläppning av för annans säkerhet farlig intern förekommer och i många fall just leder till svåra brott. Det är uppenbart att allmänheten har rätt att kräva skydd mot en sådan utveckling, och detta kan troligen inte förverkligas på annat sätt än genom att vid prövning av frågan om utskrivning av en intern ställning tas till just denna farlighet gentemot andra människor. Först då uppfylles vad som är intaget i lagtexten, nämligen att försöksutskrivning inte får ske om den »medför fara för annans personliga säkerhet»

Om åtgärder mot missförhållanden vid vissa större motortävlingar

Till sist, herr talman, vill jag uttrycka förhoppningen att den expertgrupp som nu arbetar med dessa frågor blir i tillfälle att få ta del av protokollet från denna debatt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om åtgärder mot missförhållanden vid vissa större motortävlingar

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet KLING, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Sörensons interpellation om åtgärder mot missförhållanden vid vissa större motortävlingar, och nu anförde:

Herr talman! Herr Sörenson har frågat mig vilka åtgärder man för närvarande kan vidta för att förhållandena vid vissa större motortävlingar skall bli sådana, att mänskliga och sociala skadeverkningar inte uppstår, samt vilka åtgärder som bör vidtas för att man skall komma till rätta med de av honom påtalade missförhållandena.

Herr Sörenson har särskilt berört förhållandena vid det s. k. Kanonloppet i Karlskoga. Enligt vad jag har inhämtat samlades vid 1966 års tävling omkring 40 000 åskådare. Publikciffrorna var höga även under de närmast föregående åren och ofta har ordningsproblem uppstått, som arrangörerna och berörda myndigheter givetvis måste söka lösa. Polischefen har meddelat detaljerade ordningsföreskrifter bl. a. för en tältplats som anordnas i anslutning till tävlingsområdet. Sedan år 1961 har polismyndigheten och de sociala myndigheterna i samråd tillämpat ett omfattande bevakningsförfarande. Detta har inneburit en kraftigt förstärkt och skärpt polisbevakning av området. Stadens centrum har avspärrats viss tid under tävlingsdagarna. Socialtjänstemän har avdelats för kontakt med polismyndigheten och för utrednings-

arbete och eventuellt transporter av omhändertagen ungdom. Tältområdet och dess omgivning har besökts av socialpatruller. Med hjälp av helikopter och bilpatrullering har övervakningen av lägerplatserna varit mycket intensiv. Infartsvägarna till staden har kontrollerats av polispersonal genom vägsräddning.

Den intensifierade bevakningen har medfört en klar förbättring av förhållandena år från år. Allmän ordning har kunnat upprätthållas på ett bättre sätt. Det kan emellertid inte bestridas att missförhållanden har förekommit i samband med dessa motortävlingar. Om liknande tävlingar skall anordnas också i fortsättningen, måste alla tillgängliga resurser sättas in. Det lämpliga sättet att komma till rätta med missförhållandena är ett fortsatt samarbete mellan alla berörda myndigheter i förebyggande syfte och en skärpt polisbevakning på de platser där missförhållanden kan väntas uppstå.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för att han besvarat min interpellation och uttalar även min tacksamhet över att justitieministern varit vänlig att vid två tillfällen skjuta på svaret, då jag på grund av sjukdom inte haft möjlighet att ta emot det.

Jag har inte framställt interpellationen i syfte att få till stånd en juridisk-polisiär skärpning på det aktuella området. Det är de sociala faktorerna som jag framför allt har varit intresserad av. När jag första gången framställde interpellationen — det var i höstas — riktade jag den till socialministern, ty jag trodde att det var han som borde besvara den. Jag fick emellertid besked om att ärendet hör hemma inom det område som justitieministern bevakar, och därför riktade jag i början av denna arbetstermin interpellationen till honom.

Att situationen vid det aktuella mo-

Om åtgärder mot missförhållanden vid vissa större motortävlingar

torloppet i Karlskoga, liksom vid många andra, är prekär framstår som uppenbart. Göta Rosén är ju inte precis känd för att vara någon sentimental och framför allt inte någon bigott människa. Därför lystrar man självfallet när hon förklarar att unga människor under en sådan här natt — alltså i samband med dessa motortävlingar — kan »få märken för livet». Hon talar också om den förskräckelse hon upplevde när hon såg vad som hände.

Mot denna bakgrund är det alltså inte underligt att man tar upp frågan i den lagstiftande församlingen för att om möjligt utröna vad de ansvariga myndigheterna vill göra.

Socialvårdsmyndigheterna i Karlskoga är medvetna om att det är ett stort problem som föreligger. Socialvårdschefen Nils Thuvander har i Svensk Socialvårds Tidning nr 11 år 1966 uttalat: »Låt mig först som sist säga, att ansvariga i Karlskoga är bekymrade över invasionen och dess beteendemönster.»

Samhället står onekligen i en svår situation härvidlag. Vi har uppenbarligen störande livsformer bland en del av vår ungdom att brottas med. På något säregt sätt är situationen motsägelsefull. Å ena sidan sker i vårt samhälle en stark utveckling mot ökad frihet. Man vill kasta alla bojar som låser individen, och vi arbetar målmedvetet här i riksdagen för att få till stånd sådana ordningar att intet onödigt tryck läggs på individen — och jag menar att vi handlar rätt. Å andra sidan upplever vi att en ansvarig livsform inför kollektivet och individen tycks minska sin styrka hos vårt folk.

Då måste man fråga sig: Hur skall vi förhålla oss?

Vi är alla på det klara med — det är nästan en truism — att ju mindre lagar, ordningar och restriktioner vi har, desto bättre. Ju mer man kan räkna med och vädja till individens ansvar, desto bättre. Men någonstans måste en gräns sättas! Samhället har ju att

skydda medborgarna, både som individer och som kollektiv. Just nu bränner det till i fråga om narkotika. Alkohol har vi länge diskuterat. Vi har nyss diskuterat ett tragiskt sexuellt övergrepp; det behöver i sådana fall inte bara gälla mentalt skadade människor. Det är fråga om stöld, risk för liv och lem och mycket annat.

Var skall gränsen sättas? Klart är att ju större personligt ansvar som finns, desto större frihet; ju mindre personligt ansvar, desto mindre frihet.

Justitieministern säger i sitt interpellationssvar, att vid tävlingar som den här apostroferade måste tydligen en intensifierad bevakning äga rum. Detta är väl ett uttryck för synen att gränserna måste bevakas. Och tyvärr måste de uppenbarligen skärpas — det synes vara nödvändigt.

Jag efterlyser *inte* hårdare bevakning som princip — det är mig angeläget att framhålla detta — utan det är med beklagande som jag konstaterar att situationen uppenbarligen i tävlingar som den vi här diskuterar är sådan, att en skärpt bevakning är nödvändig. Detta har justitieministern framhållit. Alla tillgängliga resurser måste sättas in, säger justitieministern, och säkert har han rätt.

I en daglig tidning av den 10 mars fann jag en beskrivning av polismyndigheterna i Karlskoga över den polisstyrka man anser sig behöva för att kunna klara innevarande års Kanonlopp. Jag skall inte redogöra för dessa önskemål i detalj, men jag kan nämna att man vill ha 150 polismän, 10 polismän med hundar, ett visst antal bevakningsbilar. Man vill upprätta vägspärrar för att sälla ut unga flickor, som kan bli utsatta för övervåld — sådant förekommer enligt de ansvariga myndigheterna. Vad polisen här föreslår är väl riktigt i närvarande situation.

Jag skulle emellertid önska en redovisning av hur de ansvariga myndigheterna ser på detta problem ur *social* synpunkt. Att polisen måste göra sitt

Om åtgärder mot missförhållanden vid vissa större motortävlingar

är självklart. Men var är det sociala ansvar som vi har att bära? Vi vet ju att polisskydd inte alls räcker mot slarv och oansvarighet. Det är andra faktorer som måste vara med i vårt betraktelsesätt; tyngdpunkten måste kanske t. o. m. ligga på andra faktorer.

Vi kan naturligtvis inte här ta upp en debatt om ungdomsproblemen i vårt samhälle — det är inte heller mitt syfte. En antydning till debatt i detta avseende hade vi ju i onsdags i förra veckan. Jag vill bara till slut i stor korthet konstatera att problemen vid Kanonloppet och andra liknande tillställningar naturligtvis inte är några punktföreteelser. De har att göra med ett hos vårt folk existerande problem, med en livsform som har utvecklats och som inger de ansvariga uppenbara bekymmer. Jag tror att envar socialt intresserad har klart för sig att det inte finns några »lösningar» som enkelt reder upp dessa svårigheter.

Göta Rosén rekommenderade myndigheterna i Karlskoga att i ökad utsträckning intressera sig för ungdomens aktivitet under vistelsen i Karlskoga. Jag har läst att man nu planerar att frilägga en ishockeybana och där ordna dans för tusen ungdomar. Det är ett utmärkt initiativ, och jag hoppas att det skall vara till någon nytta. Samtidigt är jag dock litet tveksam om huruvida det är dansen på ishockeybanan som de besvärliga ungdomarna — om jag så får uttrycka mig — är intresserade av. Jag är inte alldeles säker på att de kommer att gå dit; de har andra syften med sina besök i Karlskoga och vid liknande tillställningar.

Vad skall vi göra med dem? Här har vi ett samlevnadsproblem av väldiga dimensioner.

Gustav Jonsson i Skå är en fängslade och dynamisk människa som har engagerat oss i hög grad under senare år och satt färg och fart på debatten. Det är värt att söka vinna insikt i vad han i sin doktorsavhandling har att säga när han talar om »andra och tred-

je led», där han visar upp hur föräldrarnas beteende och sociala anpassning i stor utsträckning överföres på barnen. Frågan är om inte den avgörande faktorn för att råda bot för vad som sker både vid Kanonloppet och i andra, liknande sammanhang vore en familjeprofylax. Skulle vi inte vinna väl så mycket genom att satsa på en effektiv familjeprofylax, genom att hjälpa föräldrar att komma till rätta med både sig själva och det samhälle de har att leva i, så att barnen och ungdomen finge växa upp i en sundare och riktigare miljö? En sådan satsning är kanske det verksammaste sättet att på lång sikt lösa de problem som vi här har antytt. Under tiden måste vi tyvärr se till att polisbevakningen skärpes och att de initiativ som jag här har antytt fullföljes i Karlskoga och på andra håll.

Jag vet inte om det bara beror på sentimentalitet, men ibland har jag lekt med denna tanke: Kunde inte Sveriges ungdomsorganisationer, kunde inte TV, kunde inte de ansvarig på något sätt sätta i gång en kampanj för ökad personlig ansvarighet? Jag har inte någon tro på att en sådan leder till så snabba resultat, men är det inte där kärnpunkten ligger i sammanhanget? Vi måste alla på något sätt nå fram till ett ökat personligt ansvar. Gör vi det, kanske vi om 15 år inte behöver ha sådana här diskussioner i riksdagen!

Herr talman! Jag tackar än en gång herr justitieministern för svaret.

Herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det är inte mycket att tillägga efter herr Sörensons anförande; jag kan i stort sett instämma i allt vad interpellanten yttrade.

Det är väl inte kammarens ledamöter obekant att jag under de senaste åren har tillsatt ett flertal utredningar, som har haft just med individens ökade frihet att göra. Jag är helt överens med herr Sorenson om att det med ökad frihet också måste följa ett ökat personligt ansvar hos individen.

Interpellation om forskning, undervisning och information på näringslärans område

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 87—95, bevillningsutskottets betänkande nr 46, första lagutskottets utlåtande nr 35 och memorial nr 36, andra lagutskottets memorial nr 49, tredje lagutskottets utlåtanden nr 31 och 33, jordbruksutskottets utlåtanden nr 20 och 21 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 27 och 29.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 89 samt tredje lagutskottets utlåtanden nr 31 och 33 skulle i nu nämnd ordning uppföras sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1967/68, m. m.; och

nr 129, angående vissa löneanslag.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av motion om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett fördrag innehållande principer för staternas uppträdande vid utforskandet och utnyttjandet av yttre rymden, däri inbegripet månen och övriga himlakroppar;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige, Danmark och Norge om ömsesidig rätt till fiske i Skagerack och Kattegatt; samt

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av

överenskommelse om avgränsningen av Sveriges och Norges fiskeområden i nordöstra Skagerack m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.;

första lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till skydd för polisen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske; samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av fredningszoner för vandringsfiskens framkomst i Torne skärgård, m. m.; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner angående åtgärder till hjälp åt ensamstående.

Interpellation om forskning, undervisning och information på näringslärans område

Fru OLSSON, ELVY, (cp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I motioner till 1953 års riksdag aktualiserades frågan om inrättande av en professur i näringslära och en institution för professurens ämnesområde. Efter tillstyrkan av statsutskottet beslöt höstriksdagen samma år i anledning av de nämnda motionerna att i skrivelser till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av hithörande frågor. 1954 gavs 1953 års lärarinneutbildningskommitté i uppdrag att utföra den begärda utredningen. Kommittén presenterade sina överväganden i betänkandet *Forskning, undervisning och information inom näringslärans område* (SOU 1963:77).

Interpellation om åtgärder för uppföljande av Nordiska rådets rekommendationer

Kommittén ansåg att en utvidgad näringsforskning hade sin särskilda betydelse däri, att den kunde möjliggöra en utveckling ägnad att åstadkomma en folkkost, som gav en optimal näringstillförsel. Detta kunde enligt kommitténs uppfattning komma att innebära en förbättring av befolkningens allmänna hälsotillstånd, en höjning av individernas resistens mot sjukdomsframkallande faktorer samt i följd härav en ökning av prestations- och produktionsförmågan. I betänkandet erinrades om den betydelse som den högre utbildningen på detta område hade för ett flertal yrkeskategorier, såsom specialister i ämnet, läkare, hushållspedagoger och dietassistenter. På grundval av sina överväganden föreslog kommittén att minst två professorer i näringslära och en laboratur i klinisk nutrition med tillhörande institutioner skulle inrättas den 1 juli 1965.

Läroinnehållningskommitténs förslag synes emellertid inte ha föranlett några åtgärder från regeringens sida. Med hänsyn till det värde som måste tillmätas forskning och undervisning på näringslärans område måste man beklaga, att något förslag inte har förelagts riksdagen. Ifrågavarande forskning är av betydelse bl. a. därför att den skulle ge underlag för den utökade kännedom samt vidgade undervisning och upplysning som är nödvändig i den industriellt och merkantilt betonade kost- och livsmedelssituation som präglar det moderna samhället.

Här må också erinras om den långtidsplanering för undervisningen i näringsfysiologiska frågor som 1964 genomfördes inom FAO. I det sammanhanget framkom bl. a., att man i Finland, Tyskland, Frankrike och England hade inrättat professorer i näringslära.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen

för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet för avsikt att vidtaga några åtgärder med anledning av 1953 års läroinnehållningskommittés förslag angående forskning, undervisning och information inom näringslärans område?

När beräknar statsrådet, om så är fallet, att detta kan ske?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om åtgärder för uppföljande av Nordiska rådets rekommendationer

Ordet lämnades härefter till fru SEGERSTEDT WIBERG (fp), som anförde:

Herr talman! För samarbetet inom Norden är det av betydelse att de nordiska synpunkterna beaktas, då regeringarna tar ställning i olika frågor. I annat fall finns risk för att samarbetet inte erhåller önskvärd fasthet och inte heller ger de avsedda praktiska resultaten.

Den rutin, som tillämpas vid respektive nordiska regeringars handläggning av olika frågor, förefaller inte ge någon garanti för att de nordiska synpunkterna beaktas. Om detta sker är det för närvarande mera beroende på tillfälligheter eller på om intresse för det nordiska samarbetet finns hos den tjänsteman som handlägger frågorna.

För att åstadkomma bättre kontakt mellan å ena sidan Nordiska rådet och andra organ som sysslar med nordiska frågor och å andra sidan ministerier och departement har under de senaste åren i alla de nordiska länderna införts ett system med nordiska kontaktmän. Någon bestämd instruktion som anger kontaktmännens arbetsuppgifter har icke antagits. Statsministrarna av-

Interpellation om åtgärder för uppföljande av Nordiska rådets rekommendationer visade tanken härpå vid det senaste nordiska statsministermötet i Köpenhamn i månadsskiftet november/december 1966.

På initiativ av den danske ministern för nordiska angelägenheter — den ende av detta slag som finns i någon regering i Norden — hölls på Hindsgavl i Danmark i september i fjol en konferens med deltagande av alla kontaktmännen för genomgång av deras arbetsuppgifter. Det visade sig då att ordningen givit åtskilliga praktiska resultat. Statsminister Erlander hade redan tidigare vid Nordiska rådets generaldebatt förra året (den 20 januari 1966) uttalat sig om effektiviteten och nyttan av organisationen. Han sade då:

»I ett avseende har Nordiska rådet spelat en mycket större roll än vi kanske i första ögonblicket tänker på. Jag syftar på det förhållandet att Nordiska rådet har skapat de institutioner, varigenom regeringarna och parlamenten snabbt kan få informationer om olika frågors läge i respektive länder. Jag skulle tro att denna informativa verksamhet har varit av mycket stort värde — vi kan i ett land vara långt avancerade på ett visst område, medan vi på ett annat område har mycket att lära oss av ett annat land. Den verksamhet som dessa kontaktmän utför har påverkat lagstiftningen och de ekonomiska förhållandena mycket mer än många av våra överläggningar och skriftliga resonemang.»

Även om kontaktmannainstitutionen sålunda visat sig vara av stor nytta, kan dock ifrågasättas om den icke kan göras mera effektiv. Under denna vårriksdag har exempelvis vid skilda tillfällen inträffat, att till riksdagen överlämnats propositioner som behandlat spörsmål av nordiskt intresse. I propositionerna har emellertid saken blott belysts ur nationell svensk synpunkt. Uppgifter om vad som sker på nordisk bas i ärendet har saknats. Följande tre exempel hämtade från olika områden kan belysa frågeställningen.

Genom Kungl. Maj:ts proposition nr 55 har riksdagen beretts tillfälle att yttra sig över vad föredragande departementschef anfört om körkort och trafikutbildning. I propositionen anføres allehanda synpunkter på den framtida utformningen av reglerna om körkort, t. ex. frågan om differentiering av körkort, körkortsåldern och förarutbildningen. Men däri omnämnes överhuvud icke den rekommendation i ämnet, som antagits av Nordiska rådet (nr 8/1965). Rådet hemställer i den att de nordiska ländernas regeringar skall antaga gemensamma regler för förvärv, förnyelse och indragning av körkort. Ej heller omnämnes det internordiska ämbetsmannautskott, som regeringarna tillsatt för att undersöka frågan. Av propositionen att döma skulle man tro, att det i kommunikationsdepartementet icke förekommer kommunikationer mellan dem som sysslar med körkortsfrågan på ett rent svenskt plan och dem som deltar i det nordiska samarbetet. Möjligheterna för en framtida gemensam nordisk lösning försvåras givetvis om en nationell svensk lösning genomföres utan hänsyn till det samordiska utredningsarbetet, som syftar till enhetliga regler för körkort i Norden.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 85 om vuxenutbildningen behandlas i ett särskilt avsnitt frågan om användningen av radio och television. Frågan har ägnats betydande uppmärksamhet i Nordiska rådet, som också antagit en rekommendation (nr 7/1966), om samarbete nordiska länderna emellan vid utbyggnaden av vuxenutbildningen både i radio och television. Grundtanken bakom rekommendationen är att länderna genom att fördela arbetet med att framställa undervisningsmaterial lämpat att användas i radio och television skall göra avsevärda besparingar. Samtidigt kan de få fram värdefullare material än ett land ensamt kan producera. Icke minst från norsk sida har man fäst stort avseende vid de

Interpellation om åtgärder för uppföljande av Nordiska rådets rekommendationer möjligheter, ett samarbete på detta område erbjuder. Frågan har också ingående diskuterats vid en sammankomst i regi av rådets kulturutskott mellan ledande företrädare för de nordiska ländernas radioföretag i september 1966. Under remissbehandlingen i Nordiska rådet underströk t. ex. skolöverstyrelsen angelägenheten av en samnordisk utredning på området. I propositionen nämns inte det nordiska samarbetet. Tydligt förutsätter man att den svenska vuxenutbildningen inom massmedia skall bedrivas på helt nationell bas.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 121 framlägges förslag till ett antal ändringar av reglerna i 1916 års lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag. Reglerna behandlar utlännings fastighetsförvärv i Sverige. Förslagen går ut på en uppmjukning av några av reglerna om utlännings fastighetsförvärv samt på en decentralisering av beslutanderätten i dessa frågor. Även på denna punkt föreligger en rekommendation av Nordiska rådet (nr 3/1958). I denna hemställs till regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att bl. a. genom erforderliga ändringar i lagstiftningen söka få genomförd likställighet nordiska medborgare emellan vad gäller rätten att förvärva fast egendom för bostadsändamål. Tanken har varit att medborgare i de nordiska grannländerna icke skall behandlas som utlänningar om de vill köpa hus för bostadsändamål. I samband med de lagändringar som nu föreslås synes ha funnits tillfälle att genomföra den föreslagna likställigheten för nordiska medborgare. Rekommendationen beröres dock icke i propositionen. Lämpligt hade varit att, om regeringen ansett sådan likställighet icke kunna genomföras, åtminstone skälen för en sådan negativ hållning anförts.

Vad som förevarit i dessa ärenden är tyvärr icke isolerade exempel. Man

får lätt intrycket att regeringen icke ägnar Nordiska rådets rekommendationer den uppmärksamhet som man borde kunna räkna med. Skall det nordiska samarbetet tas på allvar bör i propositioner till riksdagen angående ärenden, där det finns ett nordiskt initiativ, även detta redovisas. Också i de fall då en rekommendation icke följts bör skälen härför angivas. Vad som inträffat kan ge intryck av nonchalans gentemot det nordiska samarbetet. Sannolikt torde dock vara att det brister i organisationen av arbetet inom Kungl. Maj:ts kansli. De, som sysslar med bestämda ämnesområden, förefaller icke få kännedom om de nordiska initiativ som tagits i saken. Den starka personaltillväxten i departementen borde dock, tycker man, ha skapat förutsättningar för fullgoda kontakter mellan de olika arbetsenheterna i departementen.

Med hänsyn till det stora intresse, som statsministern i olika sammanhang personligen visat det nordiska samarbetet, kan man hoppas på en sådan ändring av nuvarande arbetsförhållanden i departementen, att de nordiska aspekterna framgent vinner bättre beaktande vid handläggningen av de olika ärendena än som sker för närvarande. Icke minst av hänsyn till våra grannländer, som i sådana fall då Sverige är koordinerande land för arbetet med en rekommendation är beroende av svenska initiativ, är det av vikt att Sverige uppmärksammar denna sida av det nordiska samarbetet. Sverige får icke här undandra sig sin del av ansvaret för att det nordiska samarbetet blir resultatrikt. Särskilt i nuvarande situation framstår det som angeläget att samsarbetsfrågorna ägnas största omsorg: Det är uppenbarligen ett starkt svenskt intresse att den nordiska sammanhållningen bibehålls och stärks.

Mot bakgrund av det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få framställa följande fråga:

Interpellation om åtgärder för uppföljande av Nordiska rådets rekommendationer

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidtaga för att trygga att Nordiska rådets rekommendationer följes upp i sitt rätta sammanhang i departementens arbete och att regeringens ståndpunkt till dem redovisas för riksdagen, så snart proposition avlättes i fråga med nordiska aspekter?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 16.39.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 10 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. engångsförpackningar och nedskräpning i naturen

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde i ett sammanhang besvara *dels* herr *Arvidsons* interpellation angående engångsförpackningarna, *dels ock* herr *Isacsons* fråga angående engångsförpackningar och nedskräpning i naturen, vilken fråga intogs i kammarens protokoll för den 17 mars, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Arvidson har i en interpellation frågat jordbruksministern, när han avser att tillsätta den av riksdagen rekommenderade utredningen angående engångsförpackningarna och när riksdagen kan väntas få förslag till lagstiftning på detta område.

Vidare har herr Isacson ställt en enkel fråga till jordbruksministern om vilka initiativ Kungl. Maj:t har tagit i anledning av allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 3 år 1966 vad avser översyn och utredning rörande engångsförpackningar samt nedskräpning i naturen.

Interpellationen och frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande har jag tillkallat sakkunniga med uppdrag att utreda frågor om åtgärder mot nedskräpning. I utredningsuppdraget ingår bl. a. frågan om engångsförpackningarna. Det är för tidigt att nu ange när utredningsarbetet kan leda till åtgärder.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartemen-

tet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Jag hälsar med tillfredsställelse statsrådets åtgärd att tillkalla sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om nedskräpning i naturen och därmed sammanhängande frågor. Naturligtvis är jag inte heller främmande för att en sådan utredning måste ta tid och att det dröjer innan den kan leda till åtgärder.

I min interpellation har jag inte särskilt tryckt på naturvården, även om jag naturligtvis anser att nedskräpning i naturen, på vägrenar och på allmänna platser på allt sätt måste bekämpas. Som skåning kan jag förresten glädjas åt att min hemprovins föregått med gott exempel i kampanjen »Håll Skåne rent!», där inte minst landshövding Netzen har gjort en beundransvärd insats, och som man väl kan säga till en viss grad redan har burit frukt.

Vad jag emellertid skarpt reagerar mot är den allmänfarliga vårdslöshet som människor gör sig skyldiga till, när de kastar ut tomglas på åkrar, i synnerhet på åkrar med växande gröda. Jag är ganska övertygad om att det i de allra flesta fallen rör sig om obehövlig verksamhet, även om rena sabotagehandlingar inte helt kan uteslutas.

Om en jordbrukare kommer ut med en slaghack och skall skörda gräs för ensilering, kan en enda glasflaska i gräsvallen få katastrofala följder. Slaghacken slår nämligen med sina knivar av gräset nere vid marken, och sedan blåser en fläkt upp grönmassan i en efterföljande slättervagn. Att upptäcka en flaska, t. ex. i en luzernvall, är en ren omöjlighet för traktorföraren, om han än är aldrig så uppmärksam. Så töms skärvorna tillsammans med grönmassan i ensilagebehållaren vid gården, och då har det fruktansvärda splittret kommit i fodret.

Ang. engångsförpackningar och nedskräpning i naturen

Det är precis lika förrädiskt, när man skördar hö. En tomflaska hamnar så lätt i höpressen, och där krossas den. Jag har själv hemma på vår gård varit vittne till hur en uppmärksam ladugårdsskötare fann en sönderslagen flaskhals, när han fördelade hö som var packat i balar. Tack vare hans uppmärksamhet undgicks en svår olycka. Flaskhalsen hade annars säkerligen hamnat i någon komage, och det stackars djuret hade fått lida ohyggliga kval, såvida man inte nödslaktat det.

Herr talman! Alla är vi väl överens om att det gäller att verkligen göra någonting och framför allt göra någonting skyndsamt. Jag vet att alla jordbrukare som håller djur ser med mycket stor oro på den fara som ett obetänksamt handskande med tomglas innebär. Jag har alla jordbrukarna på min sida.

Sedan jag framställde interpellationen har jag till min stora glädje sett ett domstolsutslag, där en man figuretrade som i missnöjesyttring vid en handbollsmatch kastade in en tomflaska på planen under tiden spelet pågick. Han ådömdes ett mycket kännbart bötesstraff. Jag förmodar att det går lika illa för dem som kastar glasflaskor ut på åkrar eller vid badstränder, som vi inte heller skall glömma bort. Just vid badstränderna visar nämligen olycksfallen med glasskärvor en skrämmande statistik.

Vad skall man då göra för att få rättsida på dessa problem? Jag är, herr talman, övertygad om att mycket skulle vara vunnet, om människor bara finge klart för sig, inte bara vilka fruktansvärda skador de kan ställa till med för andra, utan också vilka kännbara straff som kan drabba dem för deras obetänksamhet och deras vårdslöshet. Jag tror därför att upplysning och åter upplysning, i synnerhet om den ges på rätt sätt, skulle kunna åstadkomma en ordning till det bättre. Jag vill särskilt lägga både utredaren och andra som

har ett ord med i laget just detta på minnet.

Jag ber, herr talman, än en gång att få tacka herr statsrådet för svaret, som jag finner så positivt som det för närvarande kan vara.

Herr ISACSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga. Det är ju rätt länge sedan jag framställde min fråga. Jag förstår dock att statsrådet inte har velat svara förrän utredningen har tillsatts. Genom de interpellationer och den enkla fråga som har ställts har vi fått socialministern att skynda på med denna sak. Det är väl så som en riksdagsman skall arbeta för att söka forcera fram åtgärder av regeringen i sådana här viktiga angelägenheter.

Under den tid som jag har väntat på svaret har jag något studerat vad nedskräpningen innebär t. ex. i ett landskap som Dalarna, vilket socialministern väl känner till. Jag gjorde en promenad för en tid sedan utmed en av de mycket utsatta vägsträckorna där och kunde räkna ut att man, om man hade fått t. ex. 25 öre per flaska i pant, skulle ha fått en mycket bra timlön genom att plocka upp flaskorna. Det var inte bara engångsglas som låg utmed vägarna, utan också de vanliga returglasen.

Det sägs att man kan lösa problemet genom att införa förbud mot engångsförpackningar. Jag tror inte det, ty panten på de vanliga flaskorna är ungefär 5 öre, och människor tycks inte vara ett spår intresserade av att spara 5 öre. Tydligen är fem öre också för litet för att människor skall förmås att plocka upp dessa flaskor. Men jag frågar mig inför den nu tillsatta utredningen, om man inte helt enkelt tvingas gå vägen att sätta en högre pant på allt sådant här material. Vi kan inte ha det på detta vis — lyckas vi inte

Ang. engångsförpackningar och nedskräpning i naturen

upplysning svägen få folk att begripa hur vansinnigt det är att kasta sådana här förpackningar omkring sig måste man helt enkelt tillgripa någon form av pant.

Man skall inte bara vika undan för de kommersiella intressena. Affärsmännen säger att de inte kan ha belastningen med allt returmaterial o. s. v., om deras verksamhet skall fungera rationellt. Ja, det resonemanget innebär en väldig förenkling av problemet; man skjuter över hela kostnaden på samhället och en rad enskilda markägare. Så får det inte gå till — det är helt oansvarigt att ordna förhållandena så. Jag anser för min del att man måste komma till en rättsida på detta genom att införa någon form av pant på allt sadant här glasmaterial.

Det kan hända att enbart upplysning svägen skulle vara framkomlig — men man blir pessimist när man ser vad som sker. Skolorna och TV har naturligtvis en väldig uppgift här, men jag frågar mig som sagt om problemet verkligen kan lösas upplysning svägen. Jag tänker t. ex. på en familj som har köpt ny bil och är på väg ut till sitt sommarställe. Kalle sitter och dricker sin Coca-cola och slänger sedan flaskan på bilgolvet. Nej, säger pappan, du slänger inga flaskor i min nya fina bil — du får dra ner rutan och skicka i väg flaskan. Sådana är standardbegreppen i dag. Man vill inte ha sin bil nedskräpad med flaskor, chokladpapper o. s. v., och man tror att det bara är att slänga ut sådant vid vägarna. Folk måste få klart för sig hur allvarligt det är speciellt med glasen, och därför är det nödvändigt att ta till krafttag, om man inte kan nå resultat enbart på upplysning svägen.

Det som herr Arvidson har påpekat just i fråga om glasflaskorna och djuren ute i markerna är ett så allvarligt problem att vi inte stillatigande kan äse vad som här håller på att ske. Faktum är också att glasflaskornas antal bara ökar utmed vägarna — den er-

arenheten har man tyvärr tvingats göra under de senaste åren.

På något sätt måste vi få en annan ordning till stånd, och jag hoppas att den tillsatta utredningen kan arbeta skyndsamt och skall se tillräckligt fördomsfritt på dessa problem.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! De ärade frågeställarna hade vänligheten att rikta ett tack till mig för att denna utredning har kommit till stånd. Det är alltid värdefullt med interpellationer och frågor som aktualiserar väsentliga problem, och de föreliggande spörsmålen hör till den kategorin, men jag vill gärna säga att vi sannerligen redan förut haft anledning att fundera över hela detta problem.

Nu känner jag emellertid själv, herr talman, ett behov att tacka frågeställarna för deras inlägg. De har båda med goda exempel illustrerat vilken stor omfattning problemet med engångsförpackningarna egentligen har. Jag tycker att herr Arvidsons skildring från hans område — jordbruket — mycket klart visade hur allvarligt det kan vara med tanklöst bortkastade engångsglas och glas över huvud taget. Herr Isacson gav också en god skildring av hur det nu kan se ut efter våra vägar. Jag tror därför att protokollet från denna lilla debatt kan bli av värde för utredningen, som nu skall starta sitt arbete.

Utöver detta vill jag endast göra några korta kommentarer. Frågan hur man skall göra med engångsglasen har ju tagits upp i utredningsdirektiven. Utredningen har fria händer att utifrån många olika synpunkter bedöma de åtgärder som kan vara lämpliga och effektiva. Frågan om låt mig säga ett generösare pantförfarande har utredningen också möjligheter att pröva. Över huvud taget har utredningen — det har vi varit angelägna om att under stryka i direktiven — fria händer

Om beredskapsåtgärder mot naturkatastrofer

att pröva alla vägar; upplysning, förbättrad organisation och teknik, lagstiftning m. m., med andra ord allt som kan leda till att nedskräpningen bekämpas effektivt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om beredskapsåtgärder mot naturkatastrofer

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet WICKMAN, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Sundins* interpellation om beredskapsåtgärder mot naturkatastrofer, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Sundin har i en till statsministern riktad interpellation, vilken överlämnats till mig för besvarande, frågat

dels vilka beredskapsåtgärder, som finns i fredstid mot sådana naturkatastrofer, som omkring årsskiftet 1966/67 drabbade mellersta Norrland,

dels om statsministern är beredd vidta åtgärder för att ge möjligheter till ersättning till företagare, som av nämnda katastrof tvingats temporärt slå igen sitt företag,

dels om statsministern är villig att skapa möjligheter för enskilda att er-hålla ersättning för förluster på grund av strömbavbrott t. ex. genom att egendom förstörts,

dels om statsministern är beredd att ta initiativ till att inrätta en katastrof-fond att tas i bruk vid naturkatastrofer av nu inträffat slag.

Herr Sundin har i sin interpellation främst tagit upp de avbrott i eldistributionen och teletrafiken som förorsakades av en serie svåra oväder utefter norrlandskusten i slutet av förra året och vid årsskiftet.

För att kunna fullgöra sina leverans-skyldigheter är eldistributionsföretagen och televerket skyldiga att hålla viss standard på anläggningarna och

viss beredskap för att avhjälpa fel. Det är dock av ekonomiska skäl inte möjligt att uppnå fullständig leveranssäkerhet. Vattenfallsverket söker numera övergå från friledningar till hängkablar i första hand för lågspänning. Dessa kablar är betydligt tåligare. Televerket övergår också i viss utsträckning till kablar.

Kraftföretagen och televerket får i allmänhet anses ha god beredskap för att avhjälpa driftstörningar orsakade av icke alltför våldsamma oväder. Med utgångspunkt från de driftstörningar som nu inträffat undersöks inom vattenfallsverket och televerket möjligheten att så långt som möjligt inom ekonomiskt försvarbara gränser höja driftberedskapen.

Det bör i sammanhanget erinras om att taxsystemet är uppbyggt på en normalstandard.

I fråga om möjligheten till ersättning för skador på grund av naturkatastrof får jag erinra om att det redan nu kan vara möjligt att få sådana skador ersätta av staten. För ändamålet finns ett särskilt anslag inom jordbruksdepartementet. Ärenden om ersättning från detta anslag handläggs inom olika departement beroende på skadans art. Ärendena är i regel av sådan karaktär att det är svårt att ange några generella normer för bidragsgivning. Sökandens situation på grund av inträffade skador prövas från fall till fall. Härvid bör beaktas även sökandens ekonomiska förhållanden. Mycket starka skäl har ansetts böra föreligga innan bidrag lämnas.

Mot bakgrund av vad jag anfört anser jag det för närvarande inte vara motiverat att vidta någon åtgärd av det slag herr Sundin ifrågasatt.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Även om statsrådet i avslutningen av sitt svar säger att det inte är motiverat att vidtaga någon åtgärd i denna fråga har dock i det avsnitt som kommer närmast före denna

Om beredskapsåtgärder mot naturkatastrofer

avslutande mening angetts vissa möjligheter som står till buds även när det gäller att få ersättning för skador på grund av naturkatastrofer. En beredskap på detta område bör inte enligt mitt förmenande vara lokaliserad till bara södra eller mellersta Norrland, utan bör avse åtgärder också för de fall då katastrofer inträffar inom andra delar av landet. Det har ju hänt tidigare att vi har upplevt naturkatastrofer. Jag kan exempelvis nämna Surtekatastrofen. Vi har haft stormskador i Dalarna, i Hälsingland och i Gästrikland. Vid dessa tillfällen var det möjligt att vidtaga vissa åtgärder i ekonomiskt lindrande syfte i form av ersättning till de allra hårdast drabbade.

När det gäller de enskilda människorna torde det vara hart när omöjligt att kunna kompensera alla förluster på grund av en katastrof. De förluster som görs i dessa sammanhang är ju av mycket stor omfattning; det gäller inte bara förstörda livsmedel — som var fallet vid här berörda naturkatastrof — utan också det merarbete som blev följderna av avbrotten i elströmmen.

Jag skulle i detta sammanhang vilja ställa en fråga till herr statsrådet. Det erinras i svaret om att taxsystemet är uppbyggt på en normalstandard. Vad menas i detta sammanhang med uttrycket »normalstandard»?

Vi skall vara medvetna om att det förhållandet att ett företag — oavsett om det är enskilt eller statligt — har koncession på distributionen av elkraft är liktydigt med att det har en monopolställning. Skall man tillåta i koncessionsbestämmelserna att ett sådant företag får ha en hur dålig beredskap som helst, såsom förhållandet var i en del av de aktuella områdena?

Nästa fråga gäller de företag som drabbades av naturkatastrofen. De fick ju själva klara olägenheterna genom att antingen hyra eller inköpa elektriska aggregat för att kunna fortsätta driften inom sina respektive fabriker. Jag ifrågasätter om inte ett företag — stat-

ligt eller enskilt — som fått koncession på detta område skulle ha en viss skyldighet att upprätthålla beredskap för händelser av detta slag. Faktum är nämligen att det vid de aktuella tilldragelserna i södra och mellersta Norrland *inte fanns någon som helst beredskap*. Jag vill till och med hävda att även den rent arbetsmässiga beredskapen i en del av de berörda distributionsföretagen ligger långt under vad man har rätt att kräva.

För att klara det som jag förmodar att även statsrådet anser är en nödvändighet, nämligen att hålla näringslivets hjul i rörelse, fick de drabbade enskilda företagen skaffa sig egna elaggregat genom förhyrning eller köp. På det sättet hölls produktionen, om än bristfälligt, i gång.

Låt mig även ta upp en frågeställning, som kanske inte berör statsrådets kompetensområde i detta sammanhang men väl de avtalsslutande parterna. De drabbade företagen fick betala permitteringslön trots att det inträffade var att betrakta som en naturkatastrof. På denna punkt bör antingen de statliga myndigheterna eller arbetsmarknadens parter kunna komma fram till en bättre lösning än vad som nu gäller.

Efter detta, herr talman, vill jag i anledning av vad som uttalas i avslutningen av svaret, nämligen att det finns möjligheter att i vissa fall erhålla ersättning från ett anslag inom jordbruksdepartementet, övergå till att beröra de skador som genom det inträffade åsamkats skogen inom de berörda områdena. Det finns ingen anledning att rekapitulera den skrivelse som regeringen redan har fått från berörda områden. Men om man slår ihop de av skogsvårdsstyrelserna och skogsägarförningarna beräknade kostnaderna och kostnaderna för de skador som har åsamkats ledningsnätet, finner man att det rör sig om hundratals miljoner kronor.

Låt mig konkret fråga statsrådet Wickman, om regeringen är beredd att

Om beredskapsåtgärder mot naturkatastrofer

med hänsyn till den utredning som gjorts om skadorna även vidta åtgärder som ger ersättning för att täcka de kostnader som de enskilda har åsamkats.

Även om svaret delvis är positivt och delvis negativt, tillåter jag mig att än en gång rikta ett tack till statsrådet Wickman.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Herr Sundin tog upp flera av de mycket komplicerade frågor som är aktuella när det gäller den leveranssäkerhet som en elabonnet kan begära — jag kommer i början av mitt inlägg att uppehålla mig vid eldistributionen och sedan ta upp den sista frågan om skogsskadorna.

Herr Sundin frågar vad som är normalstandard. Det skulle föra för långt att gå in på hur normalstandard tekniskt definieras. Men vårt taxesytem bygger på kostnaden för sådan distribution som är driftsäker mot vad man kan kalla för normala störningar. Där emot täcker taxesytemet inte driftsäkerhet mot onormala störningar. Man skulle naturligtvis i och för sig kunna förbättra säkerheten. Man kunde föreskriva kablar av en typ som tål väsentligt större isbelastning än de kablar som nu användes. Men då kommer självfallet också kostnaden för elkonsumenten att stiga avsevärt. Det är vidare möjligt att nästan helt eliminera riskerna för trädras över ledningar. När det gäller högspänningsledningar på 130 kilovolt och däröver är riskerna för trädras eliminerade genom att man har mycket breda skogsgator. Men för ledningar med lägre spänning använder man inte det systemet. Förklaringen är mycket enkel. Det är resultatet av en ekonomisk avvägning — man vill inte förstöra så mycket produktiv skogsmark som skulle fordras. Men om man tror att det vore riktigt ur ekonomisk synpunkt och elkonsumentsynpunkt, kan man naturligtvis bredda ga-

torna också för kablar med lägre spänning.

Det är hela tiden fråga om en ekonomisk avvägning. Jag är övertygad om att det är en orimlig ståndpunkt att kräva ett sådant distributionssystem som eliminerar störningar av den omfattning som uppkom vid den serie av mycket allvarliga oväder som inträffade i mellersta Norrland — det var inte mindre än fyra successiva ovädersattacker under en kort period. Jag tror att den enda rimliga lösningen på detta problem är — och det är väl också herr Sundins uppfattning, om jag förstod honom rätt — att man inte kan möta de onormala störningarna genom att eliminera deras effekt, men man får möta dem genom att ha en hög beredskap för att snabbt få i gång distributionen igen.

Då är frågan: Har beredskapen varit dålig i det här fallet? Jag vet att det förekommit delade meningar om detta i den diskussion som ägt rum lokalt i denna fråga. Jag tycker att om man går igenom materialet får man i stort sett säga att beredskapen varit god. Det har varit möjligt att mycket snabbt få dit reparationsmanskap. För att belysa i vilken omfattning det skedde kan jag nämna att Vattenfall normalt har 23 personer i den drabbade regionen, men under röjnings- och reparationsarbetena ökade styrkan till 330 man. Tar jag Grängeverken, som är en annan eldistributör i regionen, ökade de sin styrka från 30 till 300 man.

Problemet låg inte så mycket i svårigheten att få fram personal, utan det låg framför allt på transportsidan. Där var de naturliga förutsättningarna speciellt svåra till följd av det våldsamma snöfallet och mörkret.

Vad materialtillgången beträffar så var den också god. Kabelmaterial kom fram snabbt, och jag tror inte att det finns någon anledning till kritik på den punkten. Samarbetet med militären fungerade bra.

Herr Sundin tog upp en specialfråga,

Om beredskapsåtgärder mot naturkatastrofer

och den gällde reservaggregaten. Det är en av de frågor som prövas av Vattenfall och CDL, nämligen i vilka former en förbättrad reservaggregatberedskap bör införas. I och för sig har konsumenten möjlighet — fast det är en kostnad för honom — att själv ha ett reservaggregat. Konsumenter som mer än andra är beroende av säkerhet mot driftstörningar, såsom sjukhus och vattenverk, har ju som bekant egna reservaggregat. Men det är dyrbart, ty reservaggregaten innebär dels en installationskostnad som inte är ringa, dels en löpande kostnad för underhåll, prövning och reparationer.

Vidare tog herr Sundin upp frågan om ersättning till de enskilda. Det berör i sista hand den större och svårare frågan om den enskildes skydd mot icke försäkringsbara naturkatastrofer. Just därför att de skadefall av detta slag som inträffar inte är försäkringsbara är det svårt att ha en generell norm för hur ersättningen skall utgå. Det system som används för närvarande med ersättning via det anslag som jag nämnde i interpellationssvaret är i hög grad en in casu-prövning, där man också tar hänsyn till vederbörande personliga ekonomi.

Beträffande det speciella fall som herr Sundin berörde i slutet av sitt inlägg, nämligen de ytterst allvarliga skogsskador som uppstått i denna region kan jag för dagen bara svara herr Sundin att frågan är under beredning i regeringen. Vi är fullt medvetna om den extrema omfattningen av skadorna. De som själva varit och sett dem kan vittna om den chockartade upplevelse som det är se den fantastiska trädfällning som uppstod på grund av isbildningen och den efterföljande stormen. Frågan är komplicerad. Därför kan jag för dagen inte säga vilken form och vilken omfattning denna ersättning kan få. Men jag kan försäkra herr Sundin att frågan är under beredning och att regeringens ställningstagande inte kommer att dröja alltför länge.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Vad som är leveranssäkerhet eller inte och vad som är standard över huvud taget i detta sammanhang är det oerhört svårt att precisera.

Man har väl allmänt den uppfattningen att kraftverk inte är någon dålig affär, herr statsråd. När man skapar monopol som nu skett när det gäller de geografiska områdena i fråga om distributionen, då bör det också med tanke på den vinst som företagen gör finnas möjlighet, vare sig det gäller staten eller enskilda, att kräva en viss standard så att inte minst oväder medför att bygder måste vara utan elström i kanske tre veckors tid.

Beträffande frågan om beredskapen varit bra eller dålig säger herr statsrådet, att beredskapen såväl när det gäller staten som Grängeverken och eventuellt andra företag varit tillfredsställande. Om man skall bedöma detta, är det väl vettigare att fråga de människor, som bor i dessa områden, om beredskapen har varit så god som herr statsrådet här vill påskina. Jag skulle vilja se ett exempelvis Stockholms stad skulle vara utan elström i tre veckors tid utan att folket här på något sätt skulle reagera — och så länge var man utan elström i många av dessa områden utan att någonting över huvud taget hände. Därför tycker jag personligen inte att beredskapen var så bra som statsrådet Wickman här säger.

Herr talman! Alla av oss minns att vid utbrottet av det andra världskriget sade den dåvarande statsministern Per Albin Hansson att beredskapen var god. Det kan vara en psykologisk fördel att i ett för landet kritiskt läge försöka invagga folk i tron att så är förhållandet, men det finns ingen anledning att under fredstid i fråga om ett sådant område som det i detta sammanhang gäller säga att vår beredskap här är god om den i verkligheten är dålig.

Till sist ber jag, herr talman, att ännu en gång få uttala min tillfredsstäl-

Om beredskapsåtgärder mot naturkatastrofer

lelse över att de miljonskador som det enskilda skogsbruket utan egen förskyllan har åsamkats måhända kommer — om jag tolkar herr statsrådet rätt — att i viss mån bli ersatta från statens sida.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Vid riksdagens öppnande nämnde jag några ord om det problem som herr Sundin här har dragit upp. En stor stockholmstidning hade endast ett hånfyllt genmäle i frågan. Jag vill erinra kammarens ledamöter — liksom herr Sundin nu har gjort — om att i Norrland var stora områden utan elektrisk ström i fjorton dagar upp till tre veckor. I likhet med herr Sundin vill jag säga: »Tänk om detta hade hänt i Stockholm — vilket ramaskri hade det då inte blivit!» Men det är tydligt att det mäts med olika mått.

Herr talman! Jag anser också att man bör ta allvarligt på denna sak.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Herr Sundin använde formuleringen att det uppstår driftstörningar vid minsta oväder. Jag tycker att det är ett sätt att beskriva det som inträffade i mellersta Norrland som har mycket litet med verkligheten att göra. Vad som inträffade i verkligheten var en extrem naturkatastrof. Jag tror att det är orealistiskt att föreställa sig att man skall kunna vara helt skyddad mot följderna av en sådan katastrof. Det betyder inte alls att jag underskattar de problem som uppstått för dem som har drabbats av detta. Jag vill inte heller ge sken av att all beredskap är perfekt, men jag tycker att det här har getts en skildring av förhållandena som har varit mycket orättvis mot de ansträngningar och den effektivitet som visats när detta svåra problem faktiskt angreps. Det betyder inte att problemet inte kan angripas ännu effektivare nästa gång.

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Jag är fullt medveten om att det i detta fall var en naturkatastrof. Jag är dock lika medveten om att såväl staten som enskilda bolag i detta sammanhang tänker för litet på servicen i landsbygdsområdena utan i stället i huvudsak på att ta in pengar.

Till detta skall jag bara foga, att det för mig ter sig ganska underligt att varken staten, Gränseverken eller andra bolag, enligt vad som har skrivits i tidningarna, vill ha någon som helst ersättning för dessa skador. Det kanske säger det mesta. Det kostar dem enligt uppskattning 30—40 miljoner kronor att reparera skadorna. Den stora frågan är: När kommer de att göra det? Det är de som bor och verkar i de drabbade områdena som får vara med om att betala det hela, liksom man skulle få göra vid naturkatastrofer i t. ex. Västsverige eller Mellansverige. Kraftverksföretagen däremot säger att de skall klara upp det själva. Kan man efter ett sådant uttalande tro att de kommer att bygga ut sitt nät och göra det mer hållbart än för närvarande? I dag är det bristfälligt i de flesta landsbygdsområden.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1967/68, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den avsåg det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 129, angående vissa löneanslag.

Ang. utbildning av lärare för syn- och hörselskadade

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 6—9, bevillningsutskottets betänkande nr 47, första lagutskottets utlåtande nr 34, tredje lagutskottets utlåtanden nr 39 och 40 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 28.

Ang. utbildning av lärare för syn- och hörselskadade

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 till Utbildning av lärare för synskadade och hörselskadade beräkna ett förslagsanslag av 1 590 000 kronor.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 70, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 17 mars 1967, föreslagit riksdagen att dels godkänna de i statsrådsprotokollet förordade riktlinjerna för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg, dels besluta, att det inom specialskolan skulle finnas skilda slag av lärare i huvudsak enligt de riktlinjer, som angivits i statsrådsprotokollet, dels ock till Vissa kostnader för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna för budgetåret 1967/68 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 530 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle utbildningen vara avsedd för lärare, som vore behöriga till ordinarie tjänst inom det allmänna skolväsendet. Den hade föreslagits omfatta 1—3 terminer för lärare för synskadade och 1—4 terminer för lärare för hörselskadade. Utbildningstiden förutsattes vara olika lång för lärare av olika kategorier, näm-

ligen speciallärare, lärare i läroämnen, övningslärare, lärare i yrkesämnen, förstadielärare och anpassningslärare.

Utskottet — som icke funnit anledning till erinran mot vad i propositionen anförts och föreslagits — hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna de i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 17 mars 1967 förordade riktlinjerna för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg,

b) besluta, att det inom specialskolan skulle finnas skilda slag av lärare i huvudsak enligt de riktlinjer, som angivits i samma statsrådsprotokoll,

c) till Vissa kostnader för speciallärarutbildning vid lärarhögskolorna för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 530 000 kronor.

Vid utlåtandet fanns avgivet ett särskilt yttrande av fru *Wallentheim*, herrar *Thorsten Larsson* och *Mellqvist*, fru *Lewén-Eliasson* samt fröken *Olsson*.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Den målmedvetna satsning som numera görs för att ge handikappade barn, så långt deras handikapp medger, en likvärdig skolgång med andra barn är utomordentligt glädjande.

När departementschefen frångår blind- och dövlararutredningens förslag om två terminer vidareutbildning av hörselklasslärare, som är de flesta, genom att förorda tre terminer, bör det givetvis ge lärarna större möjligheter till framgång i sitt svåra arbete.

På detta sätt utbildade hörselklasslärare kommer huvudsakligen att undervisa inom specialskolan eller inom speciella hörselklasser, för vilka det finns ett tillräckligt elevunderlag. Man får hoppas att många sådana specialklasser kommer till stånd genom samverkan mellan kommunerna. Där sådant tillräckligt elevunderlag inte finns,

Ang. byggnadsarbeten vid universitet och högskolor

vill man ge de mindre gravt skadade barnen och ungdomarna hjälp genom förstärkningsanordningar inom den obligatoriska skolan och andra former för vidareutbildning för att de skall kunna följa undervisningen i vanlig klass.

För tillträde till speciallärarlinjen krävs lärarexamen och tre års tjänst. Efter dessa tre år får man förutsätta att många av lärarna är etablerade. De kanske har bildat familj och engagerat sig i en rad olika aktiviteter. Att göra sig fri för en lång vidareutbildning må vara relativt lätt om man bor på utbildningsorten, men det är naturligtvis betydligt svårare för de övriga. Det är för närvarande överskott på hörselklasslärare i Stockholm, medan det är brist på dem i övriga delar av landet. Rekryteringen till blind- och dövlararundervisningen har tidvis varit dålig, och man har inte kunnat upprätthålla kravet på den lärarerfarenhet och göra det lämplighetsurval som just här får anses särskilt viktigt.

Vi som står för det särskilda yttrandet till detta utlåtande är rädda för att rekryteringssvårigheterna kommer att bestå, speciellt för ämneslärare inom hörselvårdsundervisningen, för vilka det inte kommer att inrättas några tjänster, och för de lärare som tillfälligt under få timmar för ett fåtal elever i våra skolor skall ägna sig åt denna undervisning. För dessa lärare behövs det enligt vår mening kortare kurser vid sidan om den nu föreslagna. Det skulle enligt vår mening innebära en betydande förbättring mot nuvarande förhållanden inom specialundervisningen. Sådana kurser skulle kunna vara attraktiva för många lärare som är intresserade av denna undervisning.

Vi önskar att skolöverstyrelsen får möjlighet att ordna sådana kortare kurser och att styrelsen i övrigt får möjligheter att på olika sätt främja lärarekryteringen till specialundervisningen. Vi har med vårt särskilda yttrande

velat ge uttryck åt dessa våra synpunkter.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. byggnadsarbeten vid universitet och högskolor

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1967/68 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 beräkna till Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål ett investeringsanslag av 6,3 miljoner kronor, till Byggnadsarbeten vid universitet och vissa högskolor ett investeringsanslag av 115 miljoner kronor, till Inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m. ett reservationsanslag av 51 miljoner kronor och till Länefonden för studentkårlokaler ett investeringsanslag av 3 miljoner kronor.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 104, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 mars 1967, föreslagit riksdagen att dels till Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål för budgetåret 1967/68 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 2 900 000 kronor, dels till Byggnadsarbeten vid universitet och vissa högskolor för budgetåret 1967/68 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 95 000 000 kronor, dels till Inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m. för budget-

Ang. byggnadsarbeten vid universitet och högskolor

året 1967/68 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 46 500 000 kronor, dels medgiva, att under budgetåret 1967/68 finge beviljas lån från lånefonden för studentkårlokaler intill ett sammanlagt belopp av 10 000 000 kronor och dels till Lånefonden för studentkårlokaler för budgetåret 1967/68 under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Torsten Andersson* (I: 264) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson* (II: 347), i vilka yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamma åtgärder för en tillbyggnad av Göteborgs universitetsbibliotek.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte till Byggnadsarbeten för vissa kulturändamål för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 2 900 000 kronor;

II. att riksdagen måtte till Byggnadsarbeten vid universiteten och vissa högskolor för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 95 000 000 kronor;

III. att motionerna I: 264 och II: 347 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte till Inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m. för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 46 500 000 kronor;

V. att riksdagen måtte medgiva, att under budgetåret 1967/68 finge beviljas lån från lånefonden för studentkårlokaler intill ett sammanlagt belopp av 10 000 000 kronor;

VI. att riksdagen måtte till Lånefonden för studentkårlokaler för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade anmälts, utom av andra, av herr *Wallmark*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Utskottets utlåtande är enhälligt, men till detsamma är fogade några blanka reservationer, därav en undertecknad av mig. Bakgrunden härtill är det förslag till investeringar för byggnadsarbeten vid universitet och högskolor som här föreligger.

Förslaget omfattar 95 miljoner kronor, och man beräknar att medelsförbrukningen skall ligga på ungefär 130 miljoner.

Det var år 1965 som riksdagen fattade det utomordentligt viktiga beslutet om utbyggnaden av högskolor och universitet för ett beräknat antal av 87 000 studerande i början på 1970-talet. Man hade då i någon mån gått ifrån det av U 63 framlagda förslaget, som siktade till 83 000 studerande. Departementschefen uttalade i propositionen 1965 att detta var en maximiram. Utöver den kunde man inte gå. Redan att gå så långt skulle eventuellt innebära vissa statsekonomiska bekymmer. Alla möjliga rationaliseringsförsök måste göras för att klara detta program.

Trots att statistiken är utomordentligt bristfällig, kan man väl säga att tillströmningen av studerande till de högre utbildningsanstalterna har överträffat de beräkningar som har gjorts. Utan att alltså exakt veta hur många studerande vi har kan vi väl med säkerhet säga att vi har fler än vi räknat med. Förutsättningen för att klara av detta är dels att det finns en tillräcklig lärarorganisation och dels att det finns undervisningslokaler. Det är

Ang. byggnadsarbeten vid universitet och högskolor

detta sista vi skall diskutera i anslutning till statsutskottets utlåtande.

U 63 gjorde en överslagsberäkning, ett slags ramberäkning, över hur mycket investeringar som var nödvändiga för att klara de 83 000 studerande som deras förslag utgick från. I grova drag räknade man med investeringar på ungefär 200 miljoner kronor om året, fördelade litet olika de olika åren. Man startade med investeringar på 110 miljoner under 1964/65. Investeringarna skulle stiga till 220 miljoner under budgetåret 1967/68 och 1968/69 för att 1971/72 minska till 165 miljoner kronor.

Vi har ett antal år kvar innan vi når början på 1970-talet, men den faktiska medelsförbrukningen under de gångna åren inger vissa bekymmer. Sålunda förbrukades 1964/65 15 miljoner mindre än beräknat, 1965/66 45 miljoner mindre än beräknat, 1966/67 60 miljoner mindre, och för 1967/68 är vi uppe i 90 miljoner mindre än beräknat.

Detta tar sig uttryck i växande svårigheter vid universiteten och högskolorna att härbärgera de studerande. En exemplifiering av detta finns i en av de motioner, som väckts i anledning av propositionen, nämligen om universitetsbiblioteket i Göteborg.

Att utskottet i princip helt instämmer med den motionen framgår ganska klart av att utskottet säger, att man är medveten om de i motionerna påtalade allvarliga missförhållandena i lokalhänseende som föreligger vid universitetsbibliotek.

Det skall nog närmast tas som bara ett exempel på vilka betydande svårigheter vi har. I pressen har också beskrivits hur förhållandena är vid universitetet i Stockholm. Man kan faktiskt inte begära, att undervisningen skall kunna bedrivas effektivt i en sådan situation.

Vad som också är allvarligt, som jag ser det, är att propositionen inte med ett ord berör utbyggnaden i Frescati. Den utbyggnaden har såvitt jag för-

står skjutits framåt i tiden år efter år. Projekteringen för Frescati startade väl ungefär samtidigt som för tekniska högskolan i Lund, men ännu har vi inte någon uppgift om när spaden kan sättas i jorden; propositionen berör, som sagt, över huvud taget inte frågan.

Departementschefen har visserligen talat om att vi eventuellt till hösten skall få förslag till ytterligare objekt. Eftersom vi har statsrådet Edenman här i kammaren, skulle jag vilja rikta den direkta frågan till honom: Hur ligger det till med frescatiobjektet? Finns det möjligheter att kunna påbörja denna mycket försenade byggnation under nästkommande år?

För att i någon mån kompensera bristen på lokaler har man givetvis varit tvungen att förhyra sådana. Man har dock inte kunnat göra detta i full omfattning. Det är också givet att man inte har kunnat få de hyrda lokalerna arrangerade så som skulle varit möjligt när man specialbygger lokaler.

På grund av den statsfinansiella situationen har det varken för mig eller någon annan varit möjligt att föreslå ökade anslag. Det hade förmodligen, på grund av förseningar av projekteringen av de olika objekten, inte varit möjligt annars heller. Men situationen är ytterst allvarlig, det tror jag vi alla kan vara överens om. Vi tar emot studenterna i den takt som förutsattes, men vi bygger inte lokaler i den takt som är nödvändig.

Herr talman! Det är dessa bekymrade reflexioner som jag har velat göra i anslutning till utskottets utlåtande, och jag vore tacksam om statsrådet hade möjlighet att säga någonting om den här frågan i allmänhet och frescatiproblemet i synnerhet.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag har dristat mig att begära ordet på den här punkten därför att jag har avgivit en motion, vilken också berörts av herr Wallmark,

Ang. byggnadsarbeten vid universitet och högskolor

beträffande upprustning av biblioteksresurserna vid Göteborgs universitet.

När man läser utskottsutlåtandet — liksom när man lyssnade till herr Wallmarks anförande — blir man till en början glad i ansiktet, ty det står att utskottet är medvetet om »de påtalade allvarliga missförhållanden i lokalhänseende som föreligger vid universitetet». Om man slutade läsningen där, skulle man väl kunna dra den slutsatsen att utskottet också skulle vara berett att tillstyrka åtgärder för att förbättra resurserna.

Om man läser vidare, blir man emellertid djupt besviken. »Enligt vad utskottet inhämtat», står det, »förhåller det sig emellertid så att vederbörande myndigheter på olika sätt är verksamma för att lösa lokalproblemen.»

Det är faktiskt, så att »vederbörande myndigheter» har sysslat med universitetsbibliotekets lokalproblem sedan 1963, då bibliotekets behov av betydligt utökade lokaler upptogs till grundligare behandling och då man framlade ett program med utredningsskisser för hur biblioteksbyggnaden skulle utvidgas. Sedan dess har det i stort sett varit lugnt. Ingenting annat har hänt än att LUP-kommittén för Göteborg beslutat tillstyrka ett förslag om att vissa bokmagasinsutrymmen om möjligt iordningställes under de för de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna planerade nya byggnaderna i närheten av universitetsbiblioteket. Den frågan är för närvarande under utredning genom byggnadsstyrelsens försorg. Efter att ha konstaterat detta beräknar kommittén, att behovet av bokmagasin för de närmaste åren skall kunna tillgodoses genom förhyrning av lokaler.

Den hittills enda hyresfrågan i sammanhanget har avsett ett ersättningsutrymme för en magasinsvåning inom den gamla biblioteksbyggnaden vid Haga kyrkoplan, som enligt avtal måste avträdas till Göteborgs stad den 1 oktober 1967. Någon som helst utrymmesvinst innebär denna förhyrning sålun-

da inte. Däremot kan man utan vidare konstatera att nackdelarna av förändringen är högst betydande, eftersom detta ersättningsutrymme befinner sig på en distans av cirka 8 kilometer från universitetsbiblioteket. Enligt vad de lokala myndigheterna uppgett är någon annan förhyrning inte planerad.

Möjligheterna över huvud taget att förhyra för biblioteksändamål lämpade lokaler, vilka kan motsvara de speciellt höga krav som man ju måste ställa på dem — med hänsyn till temperaturförhållanden, luftfuktighet, bärkraften i bjälklagen, o. s. v. — torde inte vara stora. Skulle till äventyrs några nya förhyrningar komma till stånd, medför de dessutom betydligt ökade personalbehov, och från göteborgshåll konstateras att det skulle innebära en väsentligt försämrad biblioteksservice för lärare, forskare och studenter vid universitetet.

Utskottet framhåller att LUP-kommittén för Göteborg har utarbetat ett lokalprogram avseende i huvudsak nybyggnader för de humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna. I programmet föreslås anordnande av läsesalar m. m. för forskare och studenter i byggnader i närheten av biblioteket. Dessa planerade läsesalar inom ifrågavarande nybyggnader skall, om man bortser från institutionsbiblioteket med sammanlagt 94 läsplatser, omfatta mer än 100 forskarplatser och 575 kursläsningsplatser. Placeringen av så stora biblioteksenheter i lokaler utanför själva universitetsbibliotekets ram innebär betydande olägenheter bl. a. med hänsyn till att dubbel uppsättning referenslitteratur i berörda ämnen måste anskaffas och särskild personal anställas för skötseln av dessa enheter. Driftskostnaden blir alltså väsentligt högre än om man hade förlagt ifrågavarande läsutrymmen till universitetsbibliotekets utökade byggnad, vilket föreslogs av 1963 års utredning.

Utskottet »anser sig kunna utgå från att de åtgärder, som kan komma i fråga

Ang. byggnadsarbeten vid universitet och högskolor

för att avhjälpa bibliotekets lokalsvårigheter, vidtas med den skyndsamhet som situationen kräver». Göteborgskommentatorer vill gärna framhålla, att ytterst få torde vara benägna att dela utskottets optimistiska uppfattning. Man säger att utvecklingen vid Göteborgs universitetsbibliotek i själva verket går mot en oundviklig katastrof. Det är väl förmodligen så, att dessa fakta inte har stått till utskottets förfogande, även om det hade varit angeläget för utskottet att införskaffa dem.

Jag tycker det är beklämmande att resultatet av denna framstöt, som synes mig vara så utomordentligt väl grundad, har blivit detta utskottets ställningstagande.

Jag är inte kapabel att gå in på en detaljkritik av utskottets ställningstaganden i övrigt. Jag har fått återopana expertis som finns tillgänglig vid göteborgshorisonten. Men, herr talman, jag förbehåller mig rätten att stimulera tillkomsten av en ny motion till nästa år, ty jag anser det vara värdefullt och inte framgångsrikt att i dag ställa något yrkande. Jag har således i dagens debatt inte något yrkande.

Herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall bara göra några korta tillägg till detta meningsutbyte.

Det är paradoxalt att ett statsråd måste gå upp i talarstolen här i kammaren och bekänna att det har varit omöjligt att göra av med alla de pengar som har stått till förfogande. I det här fallet kan man kanske också lägga in ett visst beklagande i detta konstaterande.

Men, herr talman, själva situationen är också litet paradoxal, vilket jag ju har velat betona. Anledningen är naturligtvis delvis den, att vissa i konjunkturpolitiskt syfte vidtagna åtgärder har gjort att några projekt har försenats. Det avgörande är dock svårigheterna i fråga om planeringen, som helt enkelt inte har kunnat ske i den

takt som U 63 hade räknat med. Det råder självfallet också oerhörda svårigheter för de planerande organen, framför allt då för byggnadsstyrelsen och LUP-kommittéerna. Det gäller frågor av organisatorisk art, stadsplaneärenden och markfrågor. Det är uppenbart att det är där som man har kört fast i ganska stor utsträckning. Det har resulterat i att byggnadsstyrelsen och LUP-kommittéerna har tvingats till en prioritering, en prioritering som departementet i och för sig står utanför, eftersom anslagsfrågorna ju har varit klara. Denna form av prioritering har inte legat på budgetplanet, utan myndigheterna har tvingats att göra denna prioritering för att kunna hålla takten där det har varit allra mest nödvändigt.

I allmänhet — jag tror att jag kan säga i princip — har man koncentrerat sig till utbyggnaden av de spärrade ämnena. Man kan också konstatera att vi har lyckats att ta emot alla de studenter som sökt till de spärrade fakulteterna och ämnena, i den utsträckning som riksdagen har anvisat.

När det gäller Umeå och även tekniska högskolan i Lund kan man väl utan vidare säga att institutionerna där har byggts mycket snabbt, nästan på rekordtid. Då det gäller Göteborg skall man kanske trots det sorgliga med biblioteksbygget komma ihåg att det inom denna sektor under nästa budgetår kommer att byggas för 53 miljoner kronor — för odontologiska fakulteten, för ämnena botanik och zoologi samt för Chalmers. Detta har gjort att det inom göteborgssektorn har varit mycket svårt för universitetsbiblioteket att hävda sig och verkligen tränga upp till ytan. Man har tydligen även i Göteborg — jag tänker då på LUP-kommittén, herr Andersson i Brämhult — föredragit att just nu klara byggnationen för Chalmers, odontologin, botaniken och zoologin. Även detta är helt enkelt en prioriteringshistoria.

Resultatet har blivit, såsom herr Wallmark påpekade, att staten tvingats till

Ang. byggnadsarbeten vid universitet och högskolor

stora förhyrningar. Och detta har varit nödvändigt — hade vi inte gjort det skulle alternativet i de »torra» ämnena ha blivit spärr, något som vi nu lyckats undgå.

Sedan ställde herr Wallmark en direkt fråga till mig om hur det skall gå med Frescati. Ja, enligt vad byggnadsstyrelsen säger — i dag; jag kanske skall tillägga de orden — väntar vi i sommar huvudhandlingar för de humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnenas byggen. Med en normal takt och om ingenting oförutsett inträffar skulle man då kunna komma i gång med dessa institutionsbyggen för de »torra» ämnena under nästa år. Men detta gäller med dagens förutsättningar, och längre kan jag inte sträcka mitt uttalande.

Jag vill dock tillägga, herr talman, att vi under tiden i kvarteret Mimer har iståndsatt lokaler på cirka 8 000 kvadratmeter för Stockholms universitet. Även förhyrningarna i Stockholm är ju mycket stora. Men dessa förhyrningar tillsammans med kontorshuset i kvarteret Mimer har i alla fall gjort att Stockholms universitets lokalfråga tills vidare kunnat behärskas, även om det varit med ett nödrop.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Edenman för vänligheten att kommentera mitt inlägg och ge ett preliminärt svar beträffande Frescati.

Det är ju anmärkningsvärt och kanske något förbluffande att höra, att man alltså skulle kunnat av finansministern få alla de pengar som man beräknat för investeringar. Detta är väl i så fall det enda område, där någon ting sådant skulle ha varit möjligt! Huvudanledningen till det aktuella läget skulle alltså vara, att *planeringen* inte kunnat bedrivas i den takt som avsetts. Nu tyckte jag emellertid att statsrådet Edenman talade om att ett och annat bygge uppskjutits av konjunkturpolitiska

skäl, och det rimmar kanske inte helt med uppgiften att man skulle haft pengar till förfogande; de byggena hade man väl kunnat släppa.

Det är riktigt att vi i huvudsak har prioriterat byggnationen för de spärrade ämnena. Under de senare åren har ju praktiskt taget ingenting byggts för de »torra» ämnena. Redan 1965/66 meddelade universitetskanslern, om jag minns rätt, att ramtalen för den humanistiska och samhällsvetenskapliga sektorn var överskridna. Det är alldeles uppenbart att man har betydande svårigheter att klara undervisningen. En av institutionsföreståndarna vid universitetet i Stockholm skrev tidigt i våras en stor artikel om förhållandena vid hans institution. De var rent ut sagt skrämmande — man kan inte rimligtvis begära att en undervisning skall kunna bedrivas på det sättet.

Läget är väl annorlunda i dag. Det borde finnas personer tillgängliga för att kunna klara planeringen och projekteringen. Framför allt torde projekteringssidan för närvarande ha ett överflöd av personer.

Jag tolkar statsrådets uttalande så att det förhållandet, att vi under de gångna åren inte har haft någon penningförbrukning på grund av att planeringen inte har kunnat klaras, innebär att det finns magasinerade byggnadspengar som kan användas för att komma i kapp på det här området. I U 63 beräknades för det kommande budgetåret 220 miljoner kronor för detta ändamål och det föreslogs också i proposition. Enligt den nu gjorda beräkningen kommer endast 130 miljoner kronor att behöva förbrukas. Det är de faktiska siffrorna, och det innebär alltså en magasinerad brist i utbyggnaden på sammantaget ett par hundra miljoner kronor, som måste tas igen, och detta med utomordentlig skyndsamhet.

När det gäller Frescati kan man väl bara beklaga att det har skjutits på planeringen på sätt som har skett. Man

Ang. byggnadsarbeten vid universitet och högskolor

måste tydligen vara i hög grad optimistisk om man skall tro att det blir möjligt att påbörja arbetena under nästa år. Det förutsätter att ingenting oförutsett inträffar och att allt klaffar enligt beräkningarna. Det innebär med andra ord att vi inte har att vänta någon proposition om Frescati i höst, utan den kommer tydligen tidigast nästa vår.

Jag kan inte annat än förundra mig över att man fortsätter att ta in studenter precis som om man hade byggt lokaler i takt med det planerade programmet fastän det råder en betydande eftersläpning i fråga om investeringarna och kommer att göra det under de närmaste åren.

Biblioteket i Göteborg får närmast, som jag tidigare har sagt, tas som ett exempel på dessa missförhållanden. Eftersom utskottsutlåtandet är enhälligt på den punkten kanske man får säga, att herr Andersson har missuppfattat skrivningen en smula. Som jag har tolkat skrivningen så innebär den i realiteten ett fullständigt tillgodoseende av motionärernas önskemål. Utskottet utgår nämligen från att de åtgärder som kan komma i fråga skall »vidtas med den skyndsamhet som situationen kräver». Och situationen kräver ju en betydande snabbhet om man skall kunna råda bot på de allvarliga missförhållanden, som också utskottet anser föreligga.

Det kan naturligtvis diskuteras huruvida det finns anledning att skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga eller inte. Jag har ansett mig kunna godta skrivningen med hänsyn till att utskottet de facto har gjort en beställning.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Det är självklart att herr Wallmark inte bör tolka mitt yttrande så, att här skulle finnas något hundratal miljoner magasinerade. Så arbetar vi inte — vare sig i detta hus eller i kanslihuset.

Vad jag avsåg när jag sade, att pla-

neringsfrågan och inte anslagsfrågan här har varit avgörande, är helt enkelt att vi i departementet inte ens har haft någon möjlighet att göra en budgetbehandling av frescatiärendet alldenstund vi inte har haft någon framställning från byggnadsstyrelsen i frågan.

Det är alltså inte av ekonomiska skäl, som vi i dag är försenade när det gäller Frescati, utan det är av planeringsskäl; det är vad jag har sagt.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Jag menade givetvis inte heller att det finns en extra portmonnä med 200 miljoner kronor, som ligger och väntar på att användas. Att dessa medel inte har förbrukats under de gångna åren måste emellertid innebära att regeringen, som dock står bakom huvudförslaget 1965, är beredd att anvisa medel i takt med den forcerade planeringen för att komma till rätta med de missförhållanden som uppstått på grund av att de myndigheter, vilka skall sköta planeringen, inte har lyckats klara denna uppgift.

Att påvisa detta var avsikten med mitt inlägg.

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Med anledning av herr Anderssons i Brämhult yttrande vill jag erinra om att dennes medmotionär herr Mattsson hela tiden har deltagit i realbehandlingen av detta ärende i avdelningen. Den senare har nöjt sig med en blank reservation, vilket jag, såsom också nämnts tidigare i debatten, fattar som att han varit nöjd med utskottets skrivning. Jag anser att denna är realistisk.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Ang. konsumentvaruforskningen, m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 beräkna såsom förslagsanslag till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar 783 000 kronor och till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader 40 000 kronor, till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar 4 701 000 kronor och till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader 593 000 kronor samt till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar 2 362 000 kronor, Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader 1 389 000 kronor och Statens institut för konsumentfrågor: Upplysningsmateriel 138 000 kronor.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 75, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 17 mars 1967, föreslagit riksdagen att 1) bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckningarna för ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, statens pris- och kartellnämnd samt statens institut för konsumentfrågor föra upp nya tjänster på löneplan C enligt vad i statsrådsprotokollet föreslagits; 2) godkänna de riktlinjer departementschefen föreslagit för omorganisation av statens institut för konsumentfrågor; 3) för budgetåret 1967/68 under tionde huvudtiteln anvisa a) till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 926 000 kronor, b) till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 48 000 kronor, c) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar ett förslags-

anslag av 5 150 000 kronor, d) till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 399 000 kronor, e) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 788 000 kronor, f) till Statens institut för konsumentfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 422 000 kronor, g) till Statens institut för konsumentfrågor: Undersökningar och upplysningsmateriel m. m. ett reservationsanslag av 323 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* (I: 212) samt den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors* och fru *Frænkel* (II: 724), i vilka motioner yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till 1968 års riksdag för anordnande av konsumentupplysningsverksamhet i form av lokala konsumentgrupper eller konsumentkommittéer;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gösta Jacobsson m. fl.* (I: 760) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 984), i vilka motioner hemställdes, 1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att Kungl. Maj:t borde a) vid utarbetandet av direktiv för den förebådade konsumentupplysningsutredningen beakta vad i motionerna anförts och b) vid utformandet av riktlinjer för verksamheten vid statens institut för konsumentfrågor, statens pris- och kartellnämnd, ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och statens konsumentråd beakta vad i motionerna anförts; samt 2) att riksdagen måtte för budgetåret 1967/68 a) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar anslå 4 624 000 kronor, och b) till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader 1 149 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Ang. konsumentvaruforskningen, m. m.

Lundberg och fru *Hultell* (I: 761) samt den andra inom andra kammaren av fru *Sundberg* och herr *Carlshamre* (II: 948), i vilka motioner anhållits, a) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att statens institut för konsumentfrågor måtte få rätt uppbära ersättning från utomstående uppdragsgivare för utförda undersökningar, b) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att vid tillsättandet av de föreslagna laboratoriechefsbefattningarna vid statens institut för konsumentfrågor i motionerna framförda synpunkter om institutets behov av teknisk expertis måtte beaktas och c) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att den av departementschefen aviserade utredningen rörande konsumentforskning m. m. måtte få i uppdrag att även taga ställning till lokalbehovet för statens institut för konsumentfrågor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Stefanson* (I: 786) samt den andra inom andra kammaren av herr *From m. fl.* (II: 982), i vilka motioner föreslagits, att riksdagen vid sin behandling av propositionen 75 skulle uttala 1) vikten av att den kommunala bebyggelseplaneringen utformades så att den icke motverkade en effektiv konkurrens mellan olika företag och företagsformer, 2) att pris- och kartellnämnden i sina prisundersökningar och upplysningskampanjer borde taga större hänsyn till konkurrensfaktorerna service och kvalitet så att sambandet mellan dessa faktorer och priset bättre belystes, 3) att de företag, som bleve föremål för prisundersökningar, borde givas möjlighet att yttra sig över undersökningsresultatet innan detta publicerades, 4) att den aviserade utredningen om konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen borde bli parlamentarisk, 5) att denna utredning bland annat borde behandla frågor rörande inrättandet av en gemensam upplysningscentral, in-

rättande av planerings- och samordningsgrupp inom konsumentinstitutet, konsumentinstitutets lokalproblem, samt åtgärder syftande till aktualitet i konsumentupplysningen och 6) att riksdagen borde fatta principbeslut om inrättande av konsumentupplysningssentraler i Göteborg, Malmö och Umeå från och med budgetåret 1968/69;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundberg* (I: 788) samt den andra inom andra kammaren av herrarna *Wennerfors* och *Nordgren* (II: 985);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Werner* (I: 789) och den andra inom andra kammaren av herr *Karlsson* i Huddinge *m. fl.* (II: 983).

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte

1) bemyndiga Kungl. Maj:t att på personalförteckningarna för ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor, statens pris- och kartellnämnd samt statens institut för konsumentfrågor föra upp nya tjänster på löneplan C enligt vad som föreslagits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 17 mars 1967;

2) godkänna de riktlinjer departementschefen föreslagit för omorganisation av statens institut för konsumentfrågor;

3) för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa

a) till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 926 000 kronor,

b) till Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 48 000 kronor,

c) till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 788 000 kronor,

d) till Statens institut för konsument-

frågor: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 422 000 kronor,

e) till Statens institut för konsumentfrågor: Undersökningar och upplysningsmateriel m. m. ett reservationsanslag av 323 000 kronor;

B. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 760 och II: 984, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa

1) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 5 150 000 kronor,

2) till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 399 000 kronor;

C. att motionerna I: 212 och II: 274 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 786 och II: 982, i vad de avsåge uttalande angående den kommunala bebyggelseplaneringen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att motionerna I: 789 och II: 983, i vad de avsåge lagstiftning mot pris-samverkan samt förhållandena inom bilbranschen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

F. att motionerna I: 786 och II: 982, i vad de avsåge uttalande om yttranderätt för företag vid prisundersökningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I: 788 och II: 985 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

H. att motionerna I: 789 och II: 983, i vad de avsåge obligatorisk förhandsanmälan av prisförändringar, icke måtte av riksdagen bifallas;

I. att motionerna I: 786 och II: 982, i vad de avsåge hänsynstagande till vissa faktorer vid prisundersökningar m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

J. att motionerna I: 789 och II: 983, i vad de avsåge anslag till lokala pris-

Ang. konsumentvaruforskningen, m. m. kommittéer, icke måtte av riksdagen bifallas;

K. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 760 och II: 984, I: 761 och II: 948 samt I: 786 och II: 982, samtliga motioner i vad de avsåge den i statsrådsprotokollet förordade utredningen om konsumentupplysning m. m., i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i utlåtandet anfört;

L. att motionerna I: 761 och II: 948, i vad de avsåge kompetenskrav för laboratoriechefer, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

M. att motionerna I: 761 och II: 948, i vad de avsåge ersättning för utförda undersökningar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, utom av andra, av herrar *Kajser*, *Ottosson*, *Åkerlund*, *Turesson* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 760 och II: 984, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa

1) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar ett förslagsanslag av 4 624 000 kronor,

2) till Statens pris- och kartellnämnd: Omkostnader ett förslagsanslag av 1 149 000 kronor.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Föreliggande utlåtande från statsutskottet är föranlett av Kungl. Maj:ts proposition nr 75. I anledning av denna har vi från folkpartiet väckt en motion, vars synpunkter jag under några minuter skulle vilja understryka. Den upptar vissa väsentliga frågor, som kan sammanfattas på följande sätt:

1) vikten av att den kommunala bebyggelseplaneringen utformas så att den

Ang. konsumentvaruforskningen, m. m.

verkligen möjliggör en effektiv konkurrens mellan olika företag och företagsformer,

2) att de prisundersökningar, som pris- och kartellnämnden har börjat genomföra, tar större hänsyn till konkurrensfaktorerna service och kvalitet, att de bedrivs under former som inte ställer en enskild köpman i skottgluggen och verkligen uppfyller konsumenternas krav,

3) att den aviserade utredningen om konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen — jag skall om ett ögonblick nämna några ord om den — blir parlamentarisk, och

4) att vi bör ha en mer effektiv konsumentupplysning i olika former än vad som föreslagits i propositionen.

I frågan om bebyggelseplaneringen, vilken jag tycker är oerhört viktig för konsumenterna, kan man med tillfredsställelse konstatera att en särskild sakkunnig har tillsatts inom handelsdepartementet för att granska de erfarenheter som hittills har gjorts och framlägga förslag till effektivare åtgärder, om så skulle vara av behovet påkallat. De prisundersökningar som har verkställts av pris- och kartellnämnden har ju varit föremål för en mycket kritisk granskning inte bara från handelsrepresentanter, utan också från konsumenterna — jag tycker nog med rätta.

För att inte, som jag nyss nämnde, den enskilde köpmannen skall ställas i gluggen har vi föreslagit att vederbörande skulle få ta del av prisundersökningarna, innan de publicerades. Utskottet anser nog att det är en rimlig begäran att undersökningarna sker under full insyn och i blixtbelysning, men att man kanske bättre tillgodoser den enskilde köpmannens krav på objektivitet, om han får en kopia av noteringarna och tillfälle att verkligen följa prisundersökningarna.

Vad konsumenterna beträffar måste jag säga — som enskild konsument och som husmor — att de prisundersökningar som gjorts väl i någon mån har

varit vägledande för konsumenterna, men till en viss grad varit missvisande och inte till gagn. Man har undersökt priserna, men inte mer. För att få en upplysning som verkligen är vägledande för konsumenterna vid valet av köp och skapa ett verkligt konsumentmedvetande måste man i bilden föra in inte bara pris, utan också kvalitet och service.

Jag tycker att prisundersökningarna och de resonemang som förts i samband med dem har visat en fullkomligt otillständig brist på hänsyn till konsumenternas tid. De flesta konsumenterna är ju fortfarande husmödrar och andra som sköter hemmen. Här får man den uppfattningen, att man i praktiken skall ränna runt i en stad för att ta reda på priserna på låt oss säga strömming, och när man har ränt runt skall man ränna tillbaka till det billigaste inköpsstället — kanske det där man var först — om man inte fått tillräcklig information via annonser. Jag anser att det är ett fullkomligt oeffektivt sätt att vägleda konsumenterna på. Husmödrarnas tid måste ju ändå vara värd någonting! Tid är pengar även för dem. Därför måste prisundersökningarna göras på ett betydligt bredare fält; man får ta med kvalitet och service. Konsumenterna måste lära sig att också betala för service. Det går inte längre att bara räkna med själva priset.

Vidare skulle jag vilja peka på en konsumentupplysande faktor som vi har föreslagit i vår motion, de s. k. konsumentkommittéerna. Förslag här om har också kommit ifrån LO. Det har behandlats positivt i propositionen, men man kanske inte kan säga att förslaget behandlats positivt i utskottsutlåtandet. Utskottet aktar sig för att direkt ta upp frågan om lokala konsumentkommittéer till diskussion. Kravet på konsumentkommittéer har förts fram från vår sida för åtskilliga år sedan, skillnaden var bara att vi kallade dem för konsumentgrupper.

Nu tycks fru Erlander junior ha fått ta hand om denna konsumentfaktor inom LO. Jag anser för min del att det varit bättre, om herr Erlander senior hade gjort det inom riksdagen, så att det hela hade blivit en statlig åtgärd i stället för uteslutande en frivillig sådan från löntagarorganisationernas sida. Men jag önskar dem lycka till i fortsättningen.

Jag tror att den rädsla för konsumentkommittéerna som kommit till uttryck från handelns och näringslivets sida är obefogad. Jag tror inte att det kommer att bli något slags »konsumenttribunal», om det är detta man är ängslig för. Jag tror visserligen att det i viss mån blir en pressure group från konsumenternas sida, men det tycker jag är enbart till nytta. De erfarenheter man har från utlandet, framför allt från England, visar att dessa konsumentkommittéer inte bara är pressure groups utan dessutom kan ägna sig åt sådana problem som är viktiga för konsumenterna, såsom vissa hälsovårdsfrågor, vissa skolproblem, vissa trafikproblem etc.

Jag tror att det finns en risk för att dessa kommittéer får slagsida, om de helt och hållet övertas av löntagarorganisationerna, men man får ändå hoppas att denna frivilliga försöksverksamhet leder till positiva resultat.

I motionen har vi också tagit upp konsumentupplysningen och konsumentforskningen över huvud taget. Såsom den har skötts är den ett skolexempel på brist på planering från regeringens sida. För åtskilliga år sedan, då vi mig veterligt för första gången diskuterade konsumentupplysning och konsumentforskning i denna kammare, väcktes från folkpartiets sida en motion om en allsidig parlamentarisk utredning över hela fältet. Men det förslaget dög ingalunda.

Vad har då hänt i stället? Jo, vi har haft en rad av utredningar och kommittéer. Jag kan inte räkna dem alla,

Ang. konsumentvaruforskningen, m. m.
men jag kan nämna riktprisutredningen, priskommittén, konsumentupplysningsutredningen, konsumentforskningsutredningen och allt vad de nu har hetat, som under årens lopp har pysslat med var sin sektor inom detta område. Är det vettigt, frågar man sig. Är det effektivt? Och hur dyrt har det inte blivit?

Därför hälsar man nu verkligen med tillfredsställelse en ny stor utredning. Det är åtminstone den fjärde, om det inte är den femte på detta område. Sedan man nu redogjort för de resultat som de andra utredningarna kommit fram till, föreslår man alltså i propositionen en ny utredning. Men skall den komma till stånd, och det tycker jag den bör göra, borde den bli parlamentarisk och verkligen kartlägga hela detta område och inte sitta med små detaljer, vilka riksdagen sedan inte med bästa vilja i världen kan lägga pussel med så att de blir till en hel karta.

Det fattas minsann inte arbetsmaterial för denna utredning. Vi har i motionen föreslagit en rad av uppgifter. Man skulle sålunda upprätta en gemensam upplysningscentral för information i stället för att ha den som nu ligger under konsumentinstitutet. Det är så mycket annat än enbart husgeråd för hemmen, även om det är viktigt nog, som konsumenterna bör bli informerade om. Vidare har vi tillåtit oss föreslå att man skall ha lokala upplysningscentraler ute i landet, i Göteborg, Malmö och Umeå, som det föreslagits i en av dessa utredningar, sedan erfarenheter vunnits av upplysningscentralerna i Stockholm. I vår motion har vi dessutom tillhandahållit en hel del annat arbetsmaterial.

Till slut, herr talman, skulle jag bara vilja säga några ord om den halva miljön, som begärs för att starta en upplysningskampanj bland konsumenterna. Den har av utredningen föreslagits koncentrera sig på en enda sak,

Ang. konsumentvaruforskningen, m. m.

nämligen att tala om för konsumenterna att vad som förr hette *riktpris* skall vi nu kalla *cirkapris*.

Jag tycker nog att det är en bristande tilltro till konsumenternas uppfattningsförmåga att man inte skulle kunna få dem att begripa vad »cirkapris» är utan att för ändamålet kosta på en halv miljon kronor. Har konsumenterna inte förstått vad riktpris är under den tid som gått, lär det inte bli lättare för dem att begripa vad cirkapris är. Men jag tror nog att de begriper det. De kanske inte är så enfaldiga som statsmakterna tydligen föreställer sig.

Den halva miljon som anvisas för en upplysningskampanj inom konsumentområdet bör användas för en *allmän* upplysningskampanj, som sträcker sig över hela detta stora område och inte bara koncentreras till en information om cirkapris, ett begrepp som ju inte kan vara så särskilt svår fattligt.

Jag hör alltså inte till dem som står bakom den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande och i vilken begärs en nedskärning av det anslag det här gäller. Jag tycker att anslaget bör beviljas men att det bör användas för en allmän konsumentupplysningskampanj.

Herr talman! Då vi verkligen i väsentliga stycken har fått de önskemål vi har framfört i vår motion tillgodosedda, har jag inte något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Carlsson, Harry*, (fp).

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Till statsutskottets utlåtande nr 90 i anledning av proposition nr 75 med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen har jag tillsammans med utskottets övriga högerledamöter fogat en reservation beträffande anslagen till avlöningar och omkostnader till statens pris- och kartellnämnd.

Vid behandlingen i femte avdelningen av proposition nr 75 och de motioner, som därvid förelegat, har avdelningen i stort kunnat enas om en gemensam skrivning. Beträffande frågorna rörande konsumentforskning och konsumentupplysning har i motioner framförts vissa synpunkter, som torde beaktas, när direktiven för en kommande utredning utfärdas, och utskottet har i denna del föreslagit riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet har anfört.

Vad beträffar konkurrenspolitikens målsättning har utskottet också varit enigt med departementschefen om att konkurrensprincipen är överlägsen regleringsprincipen som underlag för en aktiv pris- och konkurrenspolitik. Det betonas av riktprisutredningen att konkurrensen mellan företagen i det moderna näringslivet sker med olika medel såsom pris, produktenskaper, service och andra säljbefrämjande åtgärder. Det sägs vidare att någon värdering av dessa konkurrensmedel inbördes inte generellt kan göras utan att det bör vara konsumenten som genom sitt val av produkter och inköpsstäl- len avgör vilka konkurrensmedel som är effektivast.

Jag har en känsla av att konsumenten i dag är så pass både upplyst och prismedveten, att han eller hon inom ramen för sina individuella önskemål själv har förmågan att avgöra vad som är rätt vara och rätt pris.

Under anslaget till statens pris- och kartellnämnd — avlöningar — har vi i reservationen yrkat avslag på en personalutvidgning med sammanlagt 14 nya tjänster. Reservanterna anser det föga troligt att denna stora personalförstärkning kommer att förbättra konsumenternas inköpsförhållanden.

Till samma nämnd har man under rubriken »Omkostnader» begärt ett förslagsanslag av 1 399 000 kronor. Av detta belopp är 500 000 kronor — som fru Hamrin-Thorell här nyss talade om — avsett för en särskild upplysnings-

kampanj med tanke på förslaget att införa begreppet cirkapris som ersättning för tidigare benämning riktpolis. Departementschefen förordar en fortsättning av de upplysningskampanjer som påbörjats och förklarar att det är en fördel om olika alternativ härvid prövas. Han ifrågasätter därvid om t. ex. tidningsannonsering är den lämpligaste formen för en kampanj. Reservanterna har härvid ansett att man för upplysningar till konsumenterna dels bör i större utsträckning kunna få medverkan från näringslivets organisationer och utgår även ifrån att radion och televisionen uppmärksammar dessa frågor.

I konsekvens härmed har reservanterna prutat 250 000 kronor på detta anslag till 1 149 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen som gäller utskottets hemställan under punkterna B 1 och 2.

Herr LARSSON, HERBERT, (s):

Herr talman! Behandlingen i utskottet av Kungl. Maj:ts proposition nr 75 har, trots de många motionerna i frågan, utmynnat i en enhällig skrivning som ansluter sig till propositionen. Den föreliggande reservationen, vilken herr Ottosson nyligen har talat för, begränsar sig ju närmast till en nedskärning av anslaget för avlöningar och vidare när det gäller ersättning till pris- och kartellnämnden.

I själva sakfrågan har det sålunda rätt enighet inom utskottet. När nu också en av motionärerna, fru Hamrin-Thorell, har delgivit kammaren sina synpunkter, kan man visserligen säga att hon självfallet har vissa erinringar som har följt den motion som hon och hennes medkamrater har lämnat, men hon har ändå i stort anslutit sig till vad utskottet har anfört. Det finns sålunda enligt min mening inte någon större anledning att ytterligare gå in på denna stora fråga. Vi tycks alla vara över-

Ang. konsumentvaruforskningen, m. m.

ens om att ytterligare åtgärder skall vidtas för att effektivisera priskontrollen på olika områden. Propositionen liksom utskottsutlåtandet ger också flera anvisningar härom.

Med hänsyn till den enighet, som är rådande, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Det är en detalj i detta komplex som jag vill beröra mycket kort.

Den möbelforskning som bedrivs i detta land sker genom Svenska slöjdföreningen, och chef för den verksamheten är arkitekt Erik Berglund. Det är en verksamhet som vi i exempelvis mitt fackförbund tillmäter den allra största betydelse. Det gäller ju å ena sidan att få fram möbler som är så funktionella och så vettiga som möjligt i hemmen. Å andra sidan gäller det att få möbler som är estetiskt välutformade. Möblerna har som bekant den största betydelse för vår allmänestetiska och praktiska miljö.

Till denna forskning, som vi tycker är utomordentligt fint utformad, får Svenska slöjdföreningen bidrag från konsumentrådet. Den utredning, som har förevarit och som berörts i propositionen och i detta utskottsutlåtande, har ifrågasatt att möbelforskningen skulle föras över till konsumentinstitutet.

Vi har den bestämda uppfattningen att det *inte* skall ske. Med stor tillfredsställelse har vi därför noterat att statsrådet inte heller har velat gå på utredningens förslag i detta avseende. Statsrådet säger också, att han förutsätter att frågan om fortsatt ekonomiskt stöd till nämnda verksamhet i Svenska slöjdföreningens regi kan prövas om av konsumentrådet.

I avvaktan på att man bestämmer sig för var möbelforskningen skall ligga, finner jag det utomordentligt angeläget att verksamheten får fortgå med stats-

Ang. konsumentvaruforskningen, m. m.

stöd inom Svenska slöjdföreningen och att konsumentrådet inte tar steget att dra in det bidrag som alltför väl behövs för att denna, som vi tycker, utomordentligt goda verksamhet skall fortsätta. Vad jag här närmast ville fråga handelsministern är om man kan läsa hans skrivelser så, att vi inte behöver befara att de 200 000—300 000 kronor, som utgår via konsumentrådet, dras in; att alltså ingen förändring sker på den punkten innan man har bestämt sig för var möbelforskningen skall ligga i framtiden.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag kan nog ge herr Yngve Persson besked direkt.

I avvaktan på de utredningar — med det ganska vida grepp som jag i det sammanhanget ansett nödvändigt att ta — skall inte något forskningsområde, där verksamhet nu bedrivs, komma i kläm, och givetvis inte heller det utredningsarbete som pågår inom det av herr Persson här berörda området. Jag kan alltså svara herr Persson, att avsikten är att den forskningen skall få fullföljas. Framtiden och den kommande utredningen får utvisa om det skall ske i samma former, i samma ordning och på samma sätt som nu.

Herr PERSSON, YNGVE, (s):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för det besked vi nu har fått av handelsministern.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten A, därefter särskilt i fråga om punkten B och vidare särskilt rörande punkterna C—M.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 90 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kaijser m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 108;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna C—M hemställt.

Om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av maxibeloppet för statens betalningsansvar i form av statsgaranti för exportkredit;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samordning av de nordiska ländernas statliga personalpensionering.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av väckta motioner om utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wallmark m. fl.* (I: 310) och den andra inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Borås *m. fl.* (II: 386), hade yrkats, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpliga former för försäljning av aktier i de i vinstsyfte drivna statliga företagen, varvid särskilt borde beaktas, att sådana former för aktieförsäljningen ordnades, som garanterade en bred spridning av aktierna bland allmänheten och som kunde vara ägnade att främja det långsiktiga sparandet.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 310 och II: 386 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Ivar Johansson, Kaijser, Ottosson, Åker-*

lund, Eric Gustaf Peterson, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Eliasson i Sundborn, *Mattsson, Turesson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nelander, Björkman* och *Källstad*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 310 och II: 386, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om försäljning av aktier i statliga företag.

Herr OTTOSSON (h):

Herr talman! Vid statsutskottets utlåtande nr 94 har i en reservation till utlåtandet begärts en utredning rörande försäljning till allmänheten av aktier i statliga företag. I motionerna har påtalats, att den ekonomiska politiken bör syfta till bl. a. en spridning av det personliga förmögenhetsägandet, och ett medel i detta avseende är ökat delägarskap i näringslivet.

Det ökade sparande som behövs för att vidmakthålla och förbättra den produktionsapparat, av vilken vårt välstånd beror, måste tillgodoses bl. a. genom att allt flera människor bereds tillfälle till ett ökat andelsägande. Möjligheterna till sådant ägande i de större enskilda företagen har ju funnits sedan länge. Motionärerna anser att samma möjlighet bör finnas i de statliga företagen, i synnerhet som staten av olika anledningar har kommit att driva en alltmer omfattande affärsverksamhet. Enligt motionärernas mening bör statliga företag inte inta en särställning i något avseende, och de förordar därför att en inte alltför ringa minoritet av de statliga företagens aktier bör utbjudas till försäljning till allmänheten. Motionärerna framhåller vidare att ett delägarskap i företag bland annat får till följd en vidgad förståelse för företagsamhetens problem.

Herr talman! I reservationen, som stöds av utskottets samtliga borgerliga ledamöter, har begärts att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåll-

Om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

la om utredning av frågan om försäljning av aktier i statliga företag under former som motionärerna har anfört, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr SÖDERBERG (s):

Herr talman! Dessa motioner är gamla bekanta. De ingår i högerns serieproduktion och har återkommit år från år.

Ett uttalande av herr Ottosson var ganska intressant. Han sade att de statliga bolagen i detta fall inte bör inta någon särställning. Därmed menade han förmodligen att det skall råda likställighet mellan de statliga bolagen och de privata.

I reservationen framhålles att betryggande garantier givetvis bör skapas mot att de aktier som försäljs efter hand övergår på ett fåtal händer. Om en utredning skulle komma till stånd — något som i och för sig skulle vara intressant — skulle den enligt herr Ottossons åsikt således ta upp också frågan om garantier mot att aktierna i de privata bolagen kommer i händerna på ett alltför litet fåtal. Det vore mycket intressant med en sådan lagstiftning, ty en lagstiftning måste ju komma till stånd för att skapa de avsedda garantierna. Jag vill inte yrka bifall till förslaget om en utredning, men jag hoppas att motionärerna nästa år, då motionerna med säkerhet återkommer, skall ha tänkt på det problemet också.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets framställning.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig

finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ottosson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 94, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ottosson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 61.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av väckta motioner om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Wallmark *m. fl.* (I: 309) och den andra inom andra kammaren av herr Magnusson i Borås *m. fl.* (II: 387), hade föreslagits, att riksdagen skulle 1. besluta, att av statens till cirka 479 miljoner kronor uppgående innehav av ak-

Om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB

tier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skulle erbjudas allmänheten i valören 100 kronor per aktie till en marknadsmässig kurs, varvid särskilt skulle tillses, att köpare av lägre antal aktier ägde förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnas bland allmänheten; 2. besluta, att under budgetåret 1967/68 utbudet av aktier skulle bestämmas till nominellt 50 miljoner kronor; samt 3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser som försäljningen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 309 och II: 387 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Kajser, Ottosson, Åkerlund, Turesson* och *Björkman*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 309 och II: 387,

1. besluta, att av statens till cirka 479 miljoner kronor uppgående innehav av aktier i LKAB aktier till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skulle erbjudas allmänheten i valören 100 kronor per aktie till en marknadsmässig kurs, varvid särskilt skulle tillses, att köpare av lägre antal aktier ägde förtur vid överteckning och att en bred spridning av aktieköpen vunnas bland allmänheten;

2. besluta, att under budgetåret 1967/68 utbudet av aktier skulle bestämmas till nominellt 50 miljoner kronor;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de förberedelser som försäljningen erfordrade, varvid särskilt borde beaktas vad i motionerna anförts i fråga om valordning för bolaget.

Herr **OTTOSSON** (h):

Herr talman! I reservation till statsutskottets tidigare behandlade utlåtande

nr 94 yrkades på en utredning av formerna för försäljning till allmänheten av aktier i de statliga företagen. Med hänsyn till de motiv som där har anförts yrkas i reservationen till statsutskottets utlåtande nr 95 — en reservation av utskottets högerledamöter — att aktier i LKAB till ett nominellt belopp av 228 miljoner kronor skall erbjudas allmänheten, varvid särskilt skall tillses att en bred spridning av aktieköpen bland allmänheten vinnas, samt att under budgetåret 1967/68 utbudet av aktier skall bestämmas till nominellt 50 miljoner kronor.

Då frågan tidigare har varit föremål för riksdagens behandling skall jag, herr talman, nöja mig med att yrka bifall till den reservation som har fogats till statsutskottets utlåtande nr 95.

Herr **SÖDERBERG** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ottosson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 95, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. trafikutbildningen, m. m.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ottosson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;
Nej — 26.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av arvsskatt m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 14:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vad utskottet hemställt bifölls.

nr 36, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 27 i anledning av väckta motioner om viss översyn av medborgarskapslagstiftningen.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo och lades till handlingarna andra lagutskottets memorial nr 49, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om pensionering av äldre friställd arbetskraft.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsemedel för domänverket; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av vissa medel ur skördeskadefonden jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om obligatorisk läkarundersökning av invandrade utländska arbetstagare och deras familjemedlemmar och obligatorisk hälsokontroll av viss utländsk arbetskraft; samt

nr 29, i anledning av motion om åtgärder för att åstadkomma trafiksäkrare bilar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. trafikutbildningen, m. m.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Genom en den 3 mars 1967 dagtecknad proposition, nr 55, hade Kungl. Maj:t, under aberopande av propositionen

Ang. trafikutbildningen, m. m.

nen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, föreslagit riksdagen att bifalla de förslag angående inrättande av statens trafiksäkerhetsverk m. m., om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt. I dennes hemställan hade bland annat föreslagits, att Kungl. Maj:t skulle bereda riksdagen tillfälle att avgiva yttrande med anledning av vad departementschefen anfört angående körkort och trafikutbildning.

I propositionen hade, i den del varom nu vore fråga, på grundval av de förslag, som den år 1962 tillsatta bilförarutredningen lagt fram i betänkandet Körkortet och trafikutbildningen, redovisats ställningstaganden rörande differentiering av förarbevis, körkortsålder, förarutbildning, förarprov och körkortsregistrering m. m.

Propositionen hade, såvitt avsåge körkort och trafikutbildning, hänvisats till lagutskott och tilldelats tredje lagutskottet, medan den i övrigt hänvisats till statsutskottet. Tredje lagutskottet hade behandlat de delar av propositionen, som redovisats under rubriken Körkort och trafikutbildning m. m., utom såvitt avsåge vidareutbildningen för högre förarkompetens, personalutbildning och trafikundervisningen i skolorna.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. motionen I: 729, av herrar *Sveningsson* och *Strandberg*, vari hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att samma kompetenskrav måtte gälla förare av skolskjutsar som förare i yrkesmässig trafik;

B. de likalydande motionerna I: 727, av herr *Peterson, Eric Gustaf*, och herr *Petersson, Erik Filip*, samt II: 911, av fru *Nettelbrandt m. fl.*, i vilka motioner, såvitt nu vore i fråga, yrkats,

att riksdagen vid sin behandling av propositionen nr 55 skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa genom trafiksäkerhetsverkets försorg om utredning och förslag till

kompetensbevis för mopedförare;

en stickprovsvis utformad prövning av hälsotillstånd och körskicklighet hos körkortsinnehavare;

kompletterande förarutbildning i form av krav på inom viss tid genomgångna delkurser avseende mörkerkörning och körning i halt väglag; samt

att riksdagen skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser om tillstånd till övningskörning på motorväg;

C. motionen II: 906, av herr *Björkman*; ävensom

D. motionen II: 907, av herr *Börjesson* i Falköping och herr *Gustavsson* i Alvesta.

I samband med propositionen hade utskottet vidare behandlat följande fristående motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 642, av fröken *Stenberg*, och II: 809, av fru *Heurlin*,

B. de likalydande motionerna I: 643, av herr *Sveningsson m. fl.*, och II: 570, av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.*, i vilka motioner hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående möjligheterna att genom ändrade bestämmelser för innehav av körkort erhålla ökad trafiksäkerhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte såsom sitt yttrande i anledning av propositionen nr 55 i den del, varom nu vore fråga, återropa vad utskottet i utlåtandet anfört;

B. att följande motioner, nämligen

1. I: 642 och II: 809,

2. I: 643 och II: 570,

3. I: 727 och II: 911 i den del, varom nu vore fråga,

4. I: 729,

Ang. trafikutbildningen, m. m.

5. II: 906 och

6. II: 907,

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herr *Tobé*, vilken ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa,

dels att riksdagen i anledning av motionerna I: 727 och II: 911 måtte be- myndiga Kungl. Maj:t att medgiva övningskörning på motorväg och motor- trafikled och föreskriva de villkor, som borde gälla för sådan körning,

dels att riksdagen i övrigt måtte så- som sitt yttrande i anledning av pro- positionen nr 55 i den del, varom nu vore fråga, åberopa vad reservanten anfört.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Jag har inte tänkt att beröra den reservation som finns fogad vid tredje lagutskottets utlåtande nr 31 utan i stället några av de frågor som tas upp i den enhälliga delen av utlåtandet. Det kanske inte behöver välla någon särskild irritation i kammaren, eftersom dagens föredragningslista ju inte är så ansträngande.

I tredje lagutskottets utlåtande be- handlas en del av Kungl. Maj:ts förslag om statens trafiksäkerhetsverk. Till- komsten av statens trafiksäkerhetsverk hälsas säkert med tillfredsställelse av alla. Allt som rör trafiksäkerheten är som vid många tillfällen har framhål- lits av så stor vikt och betydelse att en viss samordning behöver ske på det- ta område.

I utskottsutlåtandet redovisas två mo- tioner som jag har väckt i denna kam- mare. De har avstyrkts i vanlig ordning, men jag vill ändå med anledning av dessa motioner anföra några synpunk- ter beträffande trafiksäkerheten.

Den ena av dessa motioner gäller förslaget i propositionen om att inga särskilda kompetenskrav skall uppstäl- las för förare av skolskjutsar. Förslaget från bilförarutredningen, som har god- tagits av departementschefen och av ett enhälligt tredje lagutskott, innebär att förarkompetensen när det gäller skolskjutsar skall vara endast vanligt körkort. Det förslag som jag och herr Strandberg har framlagt i vår motion går ut på att samma kompetenskrav skall gälla för förare av skolskjutsar som för förare av yrkesmässig trafik.

Det finns anledning att uppmärksa- ma och att uttrycka sin förvåning över utskottets enhälliga förslag. Det är nog en uppfattning som inte delas av så många utanför den krets som jag re- dan har nämnt, att skolbarn som regelbundet transporterats till skolan, många gånger på dåliga vägar, skall ha en lägre grad av säkerhet än äldre per- soner som transporteras av den yrkes- mässiga trafiken.

Det förtjänar att uppmärksammas att Sveriges bilskolors riksförbund för- ordar 21-årsgränsen för all yrkesmäs- sig personbefordran. Detta är en in- stans som säkerligen bättre än någon annan vet vilka kvalifikationer unga bilförare har.

För att få utföra transporter med skolskjutsar fordras enligt det nu fram- lagda enhälliga utskottsförslaget bara vanligt körkort. Således kan den som fyllt 18 år och fått körkort svara för den ansvarsfulla uppgiften att med bil transportera skolbarn. Utskottet uttalar på denna punkt: »Vad beträffar skol- skjutsarna är det självfallet angeläget att denna föraruppgift anförtros endast därför lämpliga personer.» Detta låter bra, men jag tror att detta uttalande i praktiken kommer att ha ganska liten betydelse.

Sannolikt kommer det inte att bli så att nyblivna förare månad efter månad kommer att få utföra skolskjutsar, men här liksom på alla andra områden be- höver reserver kunna sättas in, och på

Ang. trafikutbildningen, m. m.

detta sätt kan skolbilen komma i händerna på en helt oerfaren förare, varvid en olycka som drabbar skolbarnen lätt kan inträffa.

Jag tycker inte heller att följande uttalande av utskottet är imponerande: »Uppställande av ett formellt kompetenskrav skulle åtminstone i vissa glesbygder sannolikt få till följd att det inte finns tillräckligt antal förare av skolskjutsar med föreskriven kompetens. Främst med hänsyn härtill anser utskottet — — — att särskilda krav i fråga om körkort inte bör uppställas för förare av skolskjutsar.»

Jag anser att även detta argument är föga hållbart och att mera talar för ett högre kompetenskrav. Även i glesbygder finns det säkerligen möjligheter att få fram förare till skolskjutsarna med samma kompetens som i den yrkesmässiga trafiken i övrigt, således körkort för fordonsklass B.

Olyckan är nog den att man på denna punkt har kopplat samman kompetensen för förare av utryckningsfordon och för förare av skolbil. Men när det gäller utryckningsfordon, såsom ambulans, brandkår o. s. v., får säkerligen förarna i stor omfattning övning för sin uppgift i annat sammanhang.

Körkortsutredningen menade att en förbättrad förarutbildning skulle resultera i en allmän höjning av förarnas standard och att det vidare är önskvärt och lämpligt att det i kommunal regi anordnas särskilda kurser för förare av skolskjutsar.

Man kan med skäl undra hur många kommuner som kommer att anordna sådana kurser för förare av skolskjutsar. Det är inte möjligt att dela utskottets mening när det gäller kompetensen för förare i samband med transport av skolbarn.

Jag vill också säga ett par ord i frågan om provisoriskt körkort. Jag väckte vid början av innevarande riksdag en motion om detta, och andra motioner i frågan har väckts i anledning av propositionen i detta ärende.

Bilförarutredningen arbetade en del med denna fråga, men den kom fram till att den, såsom den uttalar, inte vill bidra till att sätta i gång den stora och komplicerade apparat som införandet av provisoriska körkort skulle innebära.

Utredningen gjorde bl. a. det uttalandet att den ingalunda kände sig övertygad om att värdet av en sådan anordning skulle stå i rimlig proportion till de kostnader och olägenheter i övrigt för alla berörda parter som institutet skulle medföra.

Man kan emellertid inte komma ifrån det förhållandet att många ungdomar strax efter att de fått körkort får offra sina liv, blir invalidiserade för all framtid eller får andra allvarliga skador. Ett antal tungt vägande remissinstanser, däribland Sveriges läkarförbund, som på denna punkt på ett särskilt sätt vet vad det yttrar sig om, har tillstyrkt en reform med provisoriska körkort. Jag anser för min del att det inte hjälper i alla avseenden, hur grundlig körkortsutbildningen än görs. En bilförare lär sig i verkligheten inte att köra bil förrän han blir ensam i bilen och helt under eget ansvar blir förare av densamma. Man måste handskas med ett motorfordon ganska länge innan man får ett riktigt begrepp om att i alla situationer ha fordonet under kontroll, och det fordras också en stark vilja härför.

De ungdomar som fått körkort blir tyvärr ofta gripna av fartens tjuvning. De grips i stor omfattning av ungdomligt övermod och har inte det omdöme de borde, och så är olyckan ganska säkert framme. Det brukar i en del sammanhang talas om ungdomens tidigare mognad nu än förr, men när det gäller att handskas med så farliga redskap som bilar tror jag inte man kan tala om ungdomens tidigare mognad.

Om vi verkligen vill få ett mindre antal trafikolyckor förorsakade av ungdomar med ganska nya körkort tror jag att vi bör gå in för ett system med pro-

Ang. trafikutbildningen, m. m.

visoriska körkort som efter ett eller två års oklanderlig körning kan bli definitiva körkort. Det skulle inte bli någon populär reform, men den är enligt min mening nödvändig. Tänk vilken tjänst denna kontroll skulle innebära för många ungdomar som fått körkort och deras anhöriga! Om de inte kör försiktigt under den provisoriska tiden skulle det ta lång tid och vara svårt att förvärva ett definitivt körkort eller att över huvud taget få köra ett motorfordon.

Statsrådet Palme är också av den uppfattningen att detta med ungdomens många trafikolyckor är ett allvarligt problem. Gjorda undersökningar visar att en fjärdedel av de olyckor som drabbar personbilsförare beräknas gälla ungdomar under 22 år, således de fyra yngsta årsklasserna av bilförare. Men statsrådet framhåller vidare att det inte finns några klara bevis för om det är bristande mognad eller bristande trafikerfarenhet som är orsaken. Statens trafiksäkerhetsråd skall vidare undersöka frågan så att man vinner tillräcklig klarhet. Här kan endast uttalas den förhoppningen att statsrådet Palme kommer till klarhet så snart som möjligt. En objektiv undersökning kan nog inte komma fram till annat resultat än att en anordning med provisoriska körkort skulle vara värdefull och värd sitt pris, och vi bör få ett sådant system så snart som möjligt innan ännu många flera unga människoliv offras ute på vägarna.

Hur frestande det än är, herr talman, att framställa ett yrkande skall jag avstå från detta då det säkert inte kan leda till något resultat. Det blir i stället tillfälle att framdeles återkomma i dessa som jag tycker så viktiga frågor.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**,
(fp):

Herr talman! Den reservation som är knuten till detta utlåtande behandlar en detalj i förarutbildningen som går

ut på att Kungl. Maj:t skulle bemyndigas att medge övningskörning på s. k. motorvägar. Vissa moment i samband med körning på motorväg fordrar speciell teknik hos fordonsförarna, säger reservanten. Särskilt gäller detta inkörning på och avkörning från motorväg, och med nuvarande utbyggnad av motorvägnätet blir det allt viktigare att fordonsförarna behärskar just denna detalj. Möjligheterna att i annan ordning tillgodose behovet av sådan utbildning är uppenbarligen mycket begränsade. De nackdelar som kan vara förenade med att slopa förbudet mot övningskörning på motorväg synes till största delen kunna elimineras genom att särskilda regler för sådan körning utfärdas. Dessa synes kunna avse t. ex. att övningskörning på motorväg får ske endast i trafikskola och sedan eleven tillägnat sig erforderliga kunskaper i vanlig landsvägskörning.

Låt mig, herr talman, ge ett litet referat av vad fackförbunden på motorområdet har att säga i denna fråga. Jag vill börja med att citera vad Svenska bilskollärarnas riksförbund säger: »Förbundet vill i detta sammanhang understryka betydelsen av att körkortsaspiranten ges tillfälle att övningsköra på motorväg. Körning på sådan väg kräver särskild teknik och god trafikdisciplin. Det är inte tillfredsställande att föraren enbart får teoretiska kunskaper i detta viktiga avsnitt.»

Motorförarnas helnykterhetsförbund säger att utredningen anför att riskmomenten är särskilt stora när det gäller motorväg. Detta riktiga konstaterande anser MHF tala för att övningskörning på motorväg skall tillåtas, när utbildning sker i trafikskola. Det måste vara mindre riskfyllt att en elev får möta motorvägens speciella problem, när en instruerande körskolelärare finns vid sidan, än att han ensam tar den första kontakten så snart körkortet erhållits. Det bör överlåtas åt läraren att avgöra om och när en elev har förvärvat tillräcklig skicklighet för att köra på mo-

Ang. trafikutbildningen, m. m.

forväg. Ett generellt förbud omöjliggör även för en avancerad elev att få sin körteknik bedömd och korrigerad av sakkunnig.

Motormännens riksförbund anför — i motsats till utredningen — att det är önskvärt att ändra nuvarande bestämmelser, som förbjuder övningskörning på motorväg. Risken för att en olycka skall inträffa är stor, när föraren kommer i en situation eller trafikmiljö som icke ingått i träningen vid körskolan. Man anser det därför värdefullt om förutom den teoretiska genomgången av körtekniken även praktisk övningskörning på motorväg tillåtes, varvid dock bör föreskrivas att sådan övningskörning får ske endast under förutsättning att eleven i övrigt är färdigutbildad, att övningskörningen sker under ledning av utbildad trafikskolelärare samt att bilen har dubbelkommando.

Slutligen anför Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande: »NTF får även föreslå att övningskörning på motorväg blir tillåten under förutsättning att eleven för övrigt är färdigutbildad och att bilen har dubbelkommando.»

Herr talman! En förkrossande enighet hos sakkunskapen! Av den anledningen yrkar jag bifall till reservationen.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Eftersom herr Svenningsson inte framställde något yrkande skall jag bara i största korthet beröra de punkter han var inne på. Vad först gäller skolskjutsar har man i tredje lagutskottet i denna fråga som i alla andra trafikfrågor ett starkt intresse för att tillvarata trafiksäkerheten, givetvis inte minst säkerheten för de skolbarn som forslas till och från skolan.

Vad beträffar det speciella problemet om särskild behörighet för förare av skolskjutsar är det emellertid en del särskilda omständigheter som det kan finnas anledning att ta hänsyn till. Om

man jämför med den vanliga yrkesmässiga trafiken bör man främst lägga märke till att där är situationen den att vissa förare står till förfogande för allmänheten att utföra körning på beställning. Föreskrifterna om särskild kompetens för förarna är betingade framför allt av allmänhetens intresse att få reda på att de som har denna rätt också har en viss speciell körkompetens. Vad beträffar skolskjutsarna är det ju inte allmänheten som beställer dem, utan det är vederbörande myndighet som fastställer vem som skall fullgöra dessa körningar. Därtill kommer de praktiska motiv som herr Svenningsson var inne på och som utskottet särskilt pekat på, nämligen att skolskjutsar ordnas under ganska olika omständigheter i olika kommuner. Man har utgått ifrån att där omständigheterna så tillåter kommer i första hand yrkesmässiga förare — taxiförare eller bussförare — att verkställa dessa körningar. I vissa glesbygder är det emellertid fråga om enstaka barn från avlägset belägna byar, och i ett sådant fall är den närmast till hands liggande möjligheten ur ekonomisk synpunkt att någon av barnens föräldrar eller någon närboende granne som har samma färdväg lämpligen utför dessa körningar. Det är sådana möjligheter som utskottet inte har ansett böra helt stoppas, men utskottet utgår ifrån att vederbörande kommunala myndighet som engagerar dessa förare också skall se till att denna uppgift anförtros åt tillförlitliga förare.

Vad beträffar de provisoriska körkortens föreligger också enighet om att de tämligen oerfarna ungdomarnas och de nytillkomna körkortsinnehavarnas körning är ett svårt problem. Statistiken visar ju att denna kategori varit ganska olycksbelastad, kanske mer än andra förare. Men frågan är vilka metoder som lämpligen skall tillgripas. Man kan ifrågasätta vad de s. k. provisoriska körkortet egentligen innebär. De innebär att de skall kunna återkallas

Ang. trafikutbildningen, m. m.

vid mindre anledning än eljest. Då är man således inne på frågan om återkallelser, och våra regler i detta avseende är sådana att de tillåter hänsynstagande till sådana här omständigheter, om fråga om återkallelse uppkommer. När vederbörande har fått en anmärkning för sin körning, är det rimligt att vederbörande myndighet som har att pröva återkallelsefrågan tar hänsyn till detta och ställer något högre krav. Där emot är det inte nödvändigt att det finns ett speciellt slag av körkort med speciell övervakning och kanske med speciella hastighetsregler eller någonting sådant eller en ny prövning efter det att vederbörande under ett eller ett par år innehåft ett sådant provisoriskt körkort.

I likhet med bilförarutredningen tror inte utskottet att man skulle vinna så mycket på införandet av några speciella regler i detta avseende, utan utskottet anser, att de allmänna regler som här gäller är tillräckliga för att komma till rätta med dessa problem.

Slutligen var det fråga om övningskörning på motorväg. För närvarande gäller förbud mot övningskörning på motorväg. Bilförarutredningen har inte föreslagit någon ändring av detta. Det är klart att vi kan föra det resonemang att det är bättre att en ny förare under ledning av en lärare får göra sin första bekantskap med motorväg. Å andra sidan är det naturligtvis ett stort riskmoment att släppa ut en förare, som ännu inte har kommit så långt att han har kunnat få sitt körkort, i den hektiska trafik som i varje fall under vissa tider på dygnet råder på motorvägen. Jag tror för min del att om vi skulle tillåta övningskörning, låt oss säga på trafiksvaga tider, på motorvägen, vore inte mycket vunnet med det. Det är inte särskilt märkvärdigt att köra på en tom motorväg, man får bara tillfälle att köra med något högre hastigheter. Det finns även andra vägar som kan tillåta det. Däremot kan det erbjuda svåra problem att köra på motor-

väg vid stark trafikbelastning. Jag tror att det kan vara ganska riskabelt att tillåta icke rutinerade och ovana förare sådant.

Det finns emellertid andra möjligheter att låta en icke körkortsinnehavare få övning i att köra på motorväg med hjälp av den moderna utrustning som våra bilskolor nu har med simulatorer, vilka ger möjlighet att under ofarliga förhållanden pröva vederbörandes förmåga i olika situationer. Man vinner säkert mer med detta än genom att tänka sig att bilskolorna för ut sina elever direkt på de verkliga motorvägarna. Det är den möjligheten som särskilt har föranlett att utskottet, trots de tillstyrkande yttrandena från en hel del trafikorganisationer, inte vill göra någon ändring i det gällande förbudet mot övningskörning på motorväg.

Härmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Bara ett enda ord ytterligare om dessa skolskjutsar! Det är väl ingen som tvivlar på att tredje lagutskottets ledamöter personligen har samma intresse som alla andra av så god trafiksäkerhet som möjligt. Ändå har jag mycket svårt att förstå utskottets ärade ordförandes uttalande här, att det skulle möta vissa svårigheter med ett högre kompetenskrav för dem som kör skolbilar. Att de som kör i yrkesmässig trafik är skyldiga att utföra körningar, det kan väl inte vara något argument för den som åtar sig att utföra en skolskjuts. Han är mer bunden av sin körning, ty han är skyldig att köra skolbilen flera gånger om dagen. Talet om att man enklare kan ordna detta genom att någon granne, som själv har ett barn i skolan, eller att den, som bor vid den väg där skolskjutsen går fram, kan utföra transporten, skapar inte någon garanti för vem som egentligen kommer att köra skolbilen. Det är väl ändå inte möjligt för

skolstyrelsen att ingå något avtal om att just den eller den personen skall utföra transporten. Alla får ju förhinder ibland, och då är det, som jag sade i mitt första anförande, lätt hänt att skolbilen kommer i händerna på en mycket oerfaren förare.

Jag vidhåller alltså min uppfattning att det hade inneburit en större säkerhet för skolbarnen om utskottet hade följt den motion som jag och herr Strandberg har lämnat än det förslag som tredje lagutskottet har avgivit och som riksdagen förmodligen kommer att biträda.

Herr **PETERSON, ERIC GUSTAF**, (fp):

Herr talman! Som reservanten också framhåller kan skäl anföras såväl för som emot förbud mot övningskörning på motorväg. Men här är det ju inte fråga om egentlig övningskörning, utan det skulle vara under avslutningsskedet av utbildningen som man skulle få anordna övning på motorväg. Föraren är ju inte mer utbildad när han får körkort än under slutskedet av utbildningen.

Särskilt med tanke på att det i vår tid, med svårigheter på kollektivtrafikens område, är många äldre människor som underkastar sig körkortsutbildning skulle det givetvis vara en styrka och en säkerhet om de fick debutera på motorvägen med en erfaren lärare vid sin sida. Det är alltså enligt min åsikt synnerligen viktigt och värdefullt att Kungl. Maj:t får bemyndigande att bevilja övningskörning på motorväg.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att ut-

Ang. trafikutbildningen, m. m.

skottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Peterson, Eric Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 112;

Nej — 22.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten B.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m., jämte i ämnet

väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få lämna ett par meddelanden om plena under fortsättningen av vårsessionen.

Det är nu helt klart att måndagen den 29 och tisdagen den 30 maj måste tagas i anspråk för arbetsplena. Det är för resten i överensstämmelse med den preliminära tidsplanen.

Lördagen den 20 maj kl. 10.00 hålles ett extra borläggningsplenium. Anledningen härtill är att mer tid måste beredas vederbörande utskott för behandling av kompletteringspropositionen. Detta sker genom att motionstiden — efter samråd med partikanslierna — avkortas genom insättande av nämnda plenium den 20 dennes.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i familjebidragförordningen med 29 mars 1946 (nr 99), jämte i ämnet väckt motion; och

nr 201, i anledning av väckta motioner om en allmän grupplivförsäkring m. m.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 131, angående statlig medverkan vid fastställande av anställnings- eller arbetsvillkor för vissa arbetstagare hos kommun eller annan allmän inrättning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 97, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till överståthållarämbetet och landsstaten m. m., dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående sammanläggning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län till en länsstyrelse m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning av medel ur postverkets understödskassa;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av staten tillhörig mark m. m.; och

nr 101, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1967/68;

andra lagutskottets utlåtande nr 48, över väckta motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hälso- och sjukvård samt motionsverksamhet för studerande;

tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels väckta motioner angående bildande av vattenvårdsförbund och dels väckta motioner angående vattenvårdsförbundens organisation;

jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående naturvårdens organisation, m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av motion angående könsrollerna;

nr 31, i anledning av motioner om en förbättrad miljövård; och

nr 32, i anledning av väckta motioner om en upplysningskampanj angående straffades problem vid sökande av arbete.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.44.

In fidem

K.-G. Lindelöw